

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Diplomová práce

Služba ve světle biblických textů a ve světle teologie

Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Brichcínová, Th.D.

Autor práce: Bc. Zdislava Žáková

Studijní obor: Teologie služby

Ročník: IV.

2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 30. 7. 2019

Poděkování

Velmi děkuji Mgr. Kateřině Břichcínové, Th.D. za laskavé a odborné vedení mé práce, za její trpělivost, čas a lidský přístup. Poděkování patří také mému drahému manželovi Josefovi i celé rodině za podporu ve studiu.

Obsah

Úvod	6
1 Význam služby ve Starém zákoně	8
1.1 Pojmy.....	8
1.2 Služba v knihách Mojžíšových.....	9
1.3 Písně o Hospodinově služebníku	10
1.3.1 První píseň o Hospodinově služebníku.....	11
1.3.2 Druhá píseň o Hospodinově služebníku	13
1.3.3 Třetí píseň o Hospodinově služebníku.....	15
1.3.4 Čtvrtá píseň o Hospodinově služebníku	17
1.4 Srovnání pohledu různých teologů na dané téma	19
2 Služba v Novém zákoně	23
2.1 Pojmy.....	23
2.2 Apoštolská služba	24
2.3 Kristus jako ten, který přišel, aby sloužil	27
2.4 Podobenství	30
2.4.1 Podobenství o milosrdném Samaritánovi	30
2.4.2 Podobenství o Marii a Martě	31
2.4.3 Podobenství o hřivnách.....	33
2.4.4 Podobenství o posledním soudu	35
3 Služba ženy ve světle teologie.....	38
3.1 Maria, Matka Boží, jako služebnice Pána	38
3.2 Povolání žen ke službě	40
3.2.1 Ženy a jejich role ve službě prvotní církve.....	41
3.2.2 Charitativní služba a spiritualita svatých	43
3.2.3 Anežka Česká, patronka charity	44
3.2.4 Zdislava z Lemberka, královna chudých a trpících	45
3.2.5 Terezie z Kalkaty – Matka Tereza.....	46
4 Služba v pomáhajících profesích ve světle teologie.....	49
4.1 Kořeny charitativní služby.....	49
4.2 Synkatabasis v praxi služby.....	50
4.3 Člověk jako objekt i subjekt služby.....	53
4.4 Christologicko – soteriologický kruh milosti	55

4.5	Úskalí služby	58
4.6	Trojčnický model ve služební praxi	61
4.7	Služba pramenící z lásky	62
	Závěr	66
	Abstrakt	70
	Abstract.....	71
	Zdroje.....	72

Úvod

Práce v sociálních službách mě inspirovala při volbě tématu diplomové práce. Je to téma mnohokrát zpracované a analyzované různými fundovanými a skvělými autory, teology, biblisty. Přesto je stále aktuální a přitažlivé.

Při studiu na Zdravotně sociální fakultě jsem měla možnost seznámit se s mnohými autory naučné literatury v pomáhajících profesích. Teoretické přístupy a metody sociální práce, postoje a vztahy byly studiem profesionálního přístupu v oborech sociální práce. Na zdejší fakultě mám možnost podívat se na tuto oblast pohledem teologie, což vnímám jako velké obohacení.

Vzhledem ke své profesi sociálního pracovníka se často zamýšlím nad smyslem služby, v čem spočívá její pravá podstata a potřeba? Jako křesťan mám hledání hodně zjednodušené, ale žiji mezi lidmi, kteří zatím nezaslechli Boží pozvání. Vnímám, že služba je hodně těžká i pro věřící, kteří mohou v tomto altruistickém jednání spatřovat hlubší smysl. Pracuji se starými lidmi, kteří podle kritérií dnešní doby nejsou pro společnost perspektivní. Pro pracovníky v přímé péči, kde se konkretizují skutky tělesného milosrdenství (ať už vědomě, nebo podvědomě), je tato služba vyčerpávající. Nejde o heroický čin, ale o každodenní službu potřebnému člověku. Co člověka inspiruje k této službě?

Zaměřím se na význam služby ve Starém zákoně, zejména se chci věnovat čtyřem Izajášovým perikopám o Hospodinově služebníku.

Zdrojem zjevení služby v Novém zákoně je přednostně Kristův služební odkaz – ať už přímo z evangelií, nebo nepřímo komentovaný v novozákonních listech, zejména Pavlových listech křesťanům do Korintu.

Služebnému postavení Panny Marie a vybraných svatých žen je věnována třetí kapitola.

V poslední kapitole se budu věnovat pohledu na službu v pomáhajících profesích z perspektiv teologie.

Budu čerpat zejména z různých vydání Písma svatého, z papežských encyklik Jana Pavla II. *Redemptoris mater*, Benedikta XVI. *Deus caritas est*, z dogmatické konstituce Druhého vatikánského koncilu *Lumen gentium* a z dalších církevních dokumentů, z knih a dokumentů předních českých i zahraničních teologů. Pramenem některých informací budou také internetové zdroje.

Cíle

Hlavním cílem této diplomové práce je shromáždit a reflektovat dostupné poznatky a informace týkající se služby z perspektivy teologie a z Písma svatého.

Otázky, na které budu hledat odpověď, jsou následující:

- Co je ve vybraných biblických textech, vypovídajících o službě, společné?
- Čím se liší výpověď o službě ve Starém a Novém zákoně?
- Naplnil Ježíš jako ten, který přišel sloužit, předchozí očekávání?
- Co pro nás znamená služba?
- Jaký je přístup služby v pomáhajících profesích z hlediska teologie?

Práce má pouze teoretickou část.

1 Význam služby ve Starém zákoně

Význam pojmů služba ve Starém zákoně se liší podle toho, v jaké souvislosti se používaly. Podstatné pro službu Bohu v tomto období je však oddanost a důvěra v Hospodina, dokonalá služba je vnímaná jako důležitý prvek naděje na příchod zaslíbeného Mesiáše. Významná je ve Starém zákoně kultická čistota, která znamenala odevzdání se Bohu.

1.1 Pojmy

Ministro, minister – latinský výraz pro službu, služebníka ve Vulgátě¹. Vulgáta je latinský překlad Bible, který byl přeložen z původních jazyků (hebrejšтина, aramejšтина, řečtina). Výraz minister se používal obecně tam, kde se v hebrejštině použil termín mešáret.

Šáret, mešáret – hebrejský výraz, který se používal v obecném významu pro služebníka konajícího nepodřadnou práci, (Gen 39,4 – Josef egyptský jako správce), (Ex 24,13 – Jozue jako služebník Mojžíše), (1Sam 2,18 – Samuel při Elim), (Ž 104,4 – služba andělů Hospodinu. V kultické službě se pak toto označení týkalo služebníků oltáře, králů, kněží, proroků, kteří měli zvláštní službu - prostředníka mezi Bohem a lidem. Ve většině případů se používá v souvislosti se starozákonním kněžstvím.² V každém případě je důležitým aspektem pro tento výraz služebnost založená na základě osobního vztahu.

Diakonos, diakonia – služba v řeckém překladu. Zajímavé je, že se v Septuagintě tyto výrazy pro službu téměř nepoužívaly a nahrazovaly se alternativními termíny (například leiturgein nebo latreuein)³. Výjimku tvoří pouze tři výskyty tohoto výrazu, a to pro označení světských úkonů služebníků krále Achašveróše⁴ (Est1,10; 6,1 – 5).

¹ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

² DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

³ *Diakonát, vývoj a perspektivy*. Vyd. 1. Praha: Krystal OP, 2008. 115 s. ISBN 978-80-87183-07-6.

⁴ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

Leiturgien je řecký výraz v Septuagintě používaný téměř výlučně pro kultickou službu. Je to překlad hebrejského termínu mešaret. Týká se především služby kněží, služby andělů. Může však znamenat i službu profánní (1Kr 1,4 služba Abíšagy).

Důležitým výrazem pro služebníka ve Starém zákoně je *ebed* (hebrejsky), v řečtině *doulos*. Má velmi mnoho významů. Označoval se tak otrok, poddaný, robotník, nevolník, služebník. Služba v tomto významu znamenala podřídit se, splatit svůj dluh.⁵ Může to však znamenat také výraz výsostného zplnomocnění. Záleží na tom, komu služebník patří. Ebed byl zcela a úplně oddán svému pánu.⁶

1.2 Služba v knihách Mojžíšových

Služebník jako čestný titul vyjadřuje těsné spojení s Hospodinem. Vazba těchto lidí na Hospodinu je v tom, že podstatně ovlivňuje jejich existenci. Abrahám je nositelem zaslíbení (Gn 26,24), Mojžíš jako věrný služebník plní uložené úkoly (Ex 14,31; Nu 12,7). Proroci jsou Hospodinovými služebníky jako ti, kteří předávají Boží slovo.

Hospodinovým služebníkem však může být celý izraelský národ⁷ (např. Dt 32,43.56; 1Kr 8,23.32.36). „Boží služebník“ – tento titul odlišoval příslušníky izraelského národa od ostatních spojením s Bohem. Mělo to tedy dva významy - náboženský a národní. Hospodinův služebník – lid, který uctívá Hospodina, náleží mu, je na něj odkázaný a na něm závislý.⁸

Ve starozákonní době byli za členy rodiny považováni služebníci, od kterých se očekávala loajalita, oddanost a služba. Za to jim pán poskytoval ochranu a podporu. V izraelském národě byl také chráněn otrok před zvlí svého pána. V době, kdy otroci byli všeobecně považováni za majetek, jsou tato ustanovení velmi vzácná, otroci jsou zde uznáváni jako lidské bytosti.

⁵ CHALUPA, Petr a VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Svoboda fve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 178 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2921-2.

⁶ HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

⁷ CHALUPA, Petr a VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 178 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2921-2.

⁸ CHALUPA, Petr a VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 178 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2921-2.

V druhé knize Mojžíšově, když požaduje Hospodin propuštění svého národa z Egypta, nazývá Izraele svým prvorozeným synem, který má sloužit Hospodinu (Ex 4,22)⁹. Bůh se sklání ke svému lidu, vysvobozuje ho z otroctví, nazývá ho svým synem a zároveň služebníkem. Podle Chalupy je Bůh původcem vysvobození z otroctví ke službě.

Odbourání otroctví mezi lidmi a zároveň směřování ke službě Bohu zpochybňuje fenomén otroctví, který v této dějinné epoše byl běžný. Hospodin se ujímá strádajících a očekává od svého národa, že ho bude následovat. S výzvou k poslušnosti pak slibuje, že pokud bude jeho lid naslouchat příkázání, nepostihne je žádná nemoc z Egypta, neboť Hospodin uzdravuje. (Ex 15,26) Nemoc a utrpení tedy souvisí s odklonem od Boha, zatímco věrnost Hospodinu dává život.

Ve třetí knize Mojžíšově vystupuje Bůh proti zotročování Izraelců. Připomíná, že on sám je vyvedl z egyptského otroctví. Ze služby Hospodinu pramení svoboda a jistota, z otrocké služby druhému člověku plyne nesvoboda. To bylo také velmi zdůrazňováno v sociálním étosu starozákonní doby.

Mojžíš v Deuteronomiu vybízí ke službě Hospodinu a zároveň zakazuje sloužit modlám - „sloužit jiným bohům“ znamenalo „zapírat Boha“. Hospodin vysvobozuje z otroctví, sloužit Bohu znamená žít ve svobodě. Znamená to zbavit se lidské nadvlády a přilnout k vysvoboditeli.

1.3 Písně o Hospodinově služebníku

V exilové době věřili Izraelité, že se znovu stanou služebníky Hospodinovými: „V onen den, je výrok Hospodina zástupů, zlomím jeho jho na tvé šíji a zpřetrhám tvá pouta. Nebudou už sloužit cizákům. Budou sloužit Hospodinu, svému Bohu a Davidovi, svému králi, kterého jim vzbudím.“ (Jr 30,8-9)

V písních o Hospodinově služebníku – ebedských písních – se ‚ebed‘ překládá do řečtiny jako ‚pais‘, což znamená hoch, chlapec. Výraz také znamenal nesvéprávného nebo neplnoprávného. A také mohl znamenat syn nebo zvláštní blízkost k pánu.¹⁰

⁹ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁰HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

Podle Hellera je služebník vlastně role, do které mohou vstupovat jednotlivé postavy, skupiny nebo celý národ.

*„A ty, Izraeli, služebníku můj, Jákobe, tebe jsem vyvolil,
potomku Abraháma, mého přítele, tebe jsem vychvátil z končin země,
zavolal jsem tě z odlehlých míst, řekl jsem ti: Ty jsi můj služebník,
tebe jsem vyvolil, nezavrhl jsem tě.“ (Iz 41,8-9)¹¹*

Na tento text navazují ebedské písně o Služebníku Hospodinovu.

Tyto perikopy vznikaly ke konci babylonského zajetí a v době poexilové. Často je zde oslovení nebo označení *můj služebník*. Z textu vyplývá, že je to označení laskavé, povzbuzující. Titul *Hospodinův služebník* patří mezi čestné tituly, není to označení pro otrocký vztah. Z textu je možné vnímat láskyplné vedení Hospodinovo – *ty jsi můj služebník, tebe jsem si vyvolil...*

1.3.1 První píseň o Hospodinově služebníku

*„Zde je můj služebník, jehož podepírám, můj vyvolený, v němž jsem našel zalíbení.
Vložil jsem na něho svého ducha, aby vyhlásil soud pronárodům.(Iz 42,1)
Hle, už nastalo, co bylo na počátku, teď oznamuji nové věci.
Dříve než vyraší, vám je ohlašuji.“ (Iz 42,9)¹²*

Podle Vlkové je role služebníka v první písni svěřena Izraeli smlouva lidu a světlo národů. Z textu vyplývá, že služebník je velmi milosrdný, když „nalomenou třtinu nedolomí, doutnající knot neuhasí“. Má vyhlásit soud – v tomto smyslu znamená právo pronárodům. Právo spojené s poučením o velikosti, jedinečnosti a věrnosti svého Boha. Hospodinův služebník má být světlem, prostřednictvím kterého je odstraněna duchovní slepota. A to i v širším měřítku – světlem národů. Má právo Izrael, který tolikrát slepý a hluchý zapomněl na Hospodina, otevřít oči jiných? Bůh povzbuzuje svůj lid, ukazuje, že je jediný, pravý Bůh a že svůj vyvolený národ povede za ruku a bude opatrovat. Předpokladem je, obnovit svůj vztah a důvěru v Hospodina, nechat se vést, jednat podle jeho slov.

¹¹ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹² Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

Metafora světla je pozitivním obratem a nadějí v situaci národů. V širším smyslu jsou všichni „jeho lid“. Služebníkem je ten, kdo je věrný Bohu.¹³

První píseň o Hospodinově služebníkovi je z doby, kdy se blížil konec babylonského zajetí, na což izraelité čekali s velikou nadějí a očekáváním.

Izrael má za úkol dosvědčit Boží velikost v celé zemi a zástupným utrpením proklamovat cestu z bídy do nového věku. Podle Hellera je představa písničeho proroka převzata z tehdejších zvyklostí u krále. Zlomená třtina znamenala smrt a zhasnutý knot také. Tento služebník však nedolomí nalomenou třtinu, doutnajícím knotem neuhasí. Znamená to, že izraelský národ dostal Božího ducha (Ž 104), aby obnovil život a napravil, co svým odklonem od Hospodina pokazil.

Hospodin se zjevuje jako jediný, není jiných bohů. Hospodin stvořil, oživuje, zachovává. Putujeme v šeru, které si vytváříme, ale od Hospodina přichází světlo. A nejen pro Izrael, ale eschatologicky pro všechny.¹⁴

Heller i Vlková se zamýšlí nad nalomenou třtinou a doutnajícím knotem. Jsou to symboly tehdejší světské spravedlnosti. Ale duch Hospodinův působí jako divotvůrce. Protože Hospodin je nejen spravedlivý, ale také nejvyšší milosrdný, pak služebník Hospodinův, na kterého vložil svého ducha, může svědčit o velikosti Božího milosrdenství a slávy, které se nemůže ani zdaleka rovnat jakákoli modla.

Píseň je plná naděje, z dnešního pohledu přesahuje starozákonní dobu, jako ostatně všechny tyto perikopy.

Text Matoušova evangelia nám ukazuje Ježíše jako pravého Služebníka v okamžiku křtu, kdy se poodhaluje tajemství nejsvětější Trojice a z nebe se ozývá hlas: *Toto je můj milovaný Syn, v němž jsem našel zalíbení*“. (Mt 3,17)¹⁵ Trojjediný Bůh – láska se zde zjevuje jako Služebník, který přináší všem svobodu.¹⁶ Na Hoře Proměnění je ještě

¹³ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Hospodinův služebník a nová smlouva: výklad "písní o služebníkovi" z knihy Izaiáš a jejich poselství o smlouvě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 263 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2472-9.

¹⁴https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/prvni-ebedska-pisen-hle-muj-sluzebnik--413698

¹⁵ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

¹⁶ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

doplněno ... „*toho poslouchajte*“. (Mt 17,5) ¹⁷ Matouš se opírá i v dalších kapitolách o Izajášovo proroctví. Ve 12. kapitole přímo cituje tuto píseň. Kristus se zjevuje jako Syn Boží, který převyšuje zákon, a zároveň jako ten, který přišel sloužit.

1.3.2 Druhá píseň o Hospodinově služebníkovi

Slyšte mě, ostrovy, daleké národy, dávejte pozor!

Hospodin mě povolal z života mateřského

od nitra mé matky připomínal moje jméno. (Iz 49,1)

Řekl mi: „Ty jsi můj služebník, Izrael, v tobě se oslavím.“ (Iz 49,3).

On dále řekl: „Nestačí, abys byl mým služebníkem, který má pozvednout Jákobovy kmeny a přivést zpátky ty z Izraele, kdo byli ušetřeni;

dal jsem tě za světlo pronárodům, abys byl spása má do končin země.“ (Iz 49,6)

Plesejte, nebesa, a jásej, země, ať zvučně plesají hory,

vždyť Hospodin potěšil svůj lid, slitoval se nad svými ujařmenými! (Iz 49,13)

Tato druhá píseň je z poexilové doby. Služebník Hospodinův se zdá být osobnější než v předchozím textu, sám se ujímá slova. Nestačí být jako dříve, vrátit se k tomu, co bylo před vyhnanstvím. Je potřeba svědčit o Hospodinově slávě a spáse až do končin země – být světlem pro všechny národy.

Hospodinova služebníka, který obnovil své srdce a znovu se obrátil k Bohu, vede Hospodin z vyhnanství do vlasti, aby se mohl opět ujmout svého dědictví. To poslouží i k větší vážnosti a věhlasu Hospodina mezi národy.

Označení služebník Hospodinův zde nelze aplikovat pouze na jednu osobu - proroka. Je to role, která se týká každého příslušníka Izraele.¹⁸

Podle teologa Jířího Beneše druhá výpověď o Hospodinově služebníkovi definuje, kdo služebník je. Jako v jediné, z těchto Izajášových perikop, je vyslovena služebníkova identita: „*Ty jsi můj služebník, Izrael, v tobě se oslavím.*“ Může to být jedinec – Bohem poznamenaný – nebo celé společenství – Bohem poznamenaný. Jeho jednání bude mít

¹⁷ Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

¹⁸ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Hospodinův služebník a nová smlouva: výklad "písní o služebníkovi" z knihy Izaiáš a jejich poselství o smlouvě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 263 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2472-9, s. 108

dosah do celého světa. Zatímco v první je výpověď o prostorovém dosahu Božího díla, druhá je o časovém dosahu Hospodinova díla. Služebník je někdo, s kým bylo počítáno ještě dřív, než se objevil. Byl v Hospodinových záměrech. Tato píseň vypovídá o Božím vedení. Služebník zná Hospodinův záměr a přijímá jej, přestože o sobě pochybuje. Ale důvěřuje v Hospodina, který mu vkládá slova do úst. Má za úkol pozvednout Jákobovy kmeny, shromáždit rozptýlený Izrael a být světlem – spásou všem národům.¹⁹

Z textu této písně můžeme vycítit veliké povzbuzení a povolání služebníka. Představuje zde Izrael, který je zpátky ve vlasti a má být základem nového Izraele. Hospodin žádá aktivitu, nejen pasivní setrvání ve starých zvyklostech. Ale služebník reptá. Zdá se mu všechna snaha zbytečná a marná, proč se namáhat pro *nicotný přelud*.

A přesto má Bůh s námi „mateřskou“ trpělivost. Laskavě vede svůj lid, svého služebníka a staví jej do role učitele a světlem všem národům. Hospodin tak zjevuje svůj plán – poslání vyvoleného národa na univerzalitě spásy, jak bylo slíbeno Abrahamovi pro jeho věrnost: *Protože jsi mě poslechl, budou si tvým potomstvem žehnat všechny národy země*“²⁰(Gn 22,18)

Na Boží štědrost, která je zde předpovězena, odkazuje také svatý Pavel ve druhém listu do Korintu, kde varuje před vším, co by mohlo uškodit službě a hlásání evangelia: *„Hle, teď je ta ,doba příhodná‘ ,hle, teď je ten ,den spásy‘.*²¹

¹⁹ https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/druha-ebedska-pisen-sluzebnik-je-novy-izrael--415547

²⁰ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

²¹ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

1.3.3 Třetí píseň o Hospodinově služebníkovi

Panovník Hospodin dal mi jazyk učedníků, abych uměl zemdleného podpírat slovem.

On mě probouzí každého jitra, probouzí mi uši, abych slyšel jako učedníci.

Panovník Hospodin mi otevřel uši a já nevzdoruji ani neuhýbám nazpět.

Nastavuji záda těm, kteří mě bijí, a své líce těm, kdo rvou mé vousy, neukrývám svou tvář před potupami a popliváním. (Iz 50,4-6)

Kdo z vás se bojí Hospodina a poslouchá jeho služebníka?

Kdo chodí v temnotách, kde není žádná záře,

ten ať doufá v Hospodinovo jméno a opře se o svého Boha.²²

Role Hospodinova služebníka v této písni je opět personifikovaná. Je to konkrétní osoba, nejspíš prorok, který poslušně naslouchá hlasu Hospodina. Má za úkol podporovat a povzbuzovat ty, kdo jsou znavení. Na které doléhá pokušení nevěřit Bohu. Učedník ve Starém zákoně je osobnost, která dovede pochopit a správně interpretovat Boží slovo.

Od předchozích písní se odlišuje popisováním násilí, které musí služebník snášet. Je zde silný kontrast mezi tím, co musí vytrpět a mezi jistotou a důvěrou v Boha. Služebník Hospodinův spoléhá a doufá v Hospodina a svým příkladem vybízí k následování.²³

Tato perikopa je podle kapucína Pacifika Matějky spíše chvalozpěv služebníka Hospodinu. Světlo zde znamená důvěra v Boha, který člověka vede a vnuká mu správná rozhodnutí. Tmou je nezdravá sebedůvěra člověka, který spoléhá jen sám na sebe a na své investice. Je zde naznačen kontrast mezi pravým a nepravým náboženstvím. Kdo hledá pravého Boha, a jemu naslouchá, pozná život ve spravedlnosti. Správný boží služebník dělá všechno pro Pána, i když ten zrovna není nablízku. Služebník je chápán spíše skupinově.²⁴

²² Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

²³ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Hospodinův služebník a nová smlouva: výklad "písní o služebníkovi" z knihy Izaiáš a jejich poselství o smlouvě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 263 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2472-9, s. 142

²⁴ https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/kdo-chodi-v-temnotach-kde-neni-zadna-zare-ten-at-doufa-v-hospodinovo-jmeno--1547017

Tato perikopa je věnovaná služebníkovi, který je pokorný a poslušný i přesto, že není doba nakloněna jeho učení a svědectví o Bohu. Zdá se, že kontrastuje s předešlou perikopou, kde byla zmínka o nespokojenosti služebníka. V textu této písně se služebník jakoby přibližuje služebníkovi trpícím, o kterém je řeč ve čtvrté písni.

Poslušný, unavený, nevzdoruje a neuhýbá, ale je věrný Hospodinu a snaží se o rozšíření Boží slávy. A povzbuzuje ostatní k důvěře v Boha a k bohabojnému životu.

V žalmu 86, kde volá žalmista o pomoc k Hospodinu, můžeme vidět paralelu k této písni: „*Bože, povstali proti mně zpupní lidé a tlupa násilníků mi ukládá o život, neberou na tebe ohled*“ (Ž 86,14). Ale důvěra služebníka v Pánovu věrnost a milosrdenství dodává odvalu „*Ty však jsi, Pane, Bůh milosrdný a milostivý, váhavý k hněvu, svrchovaně laskavý a věrný.*“ (Ž 86,15)

1.3.4 Čtvrtá píseň o Hospodinově služebníkovi

Vyrostl před ním jako proutek, jak oddenek z vyprahlé země, neměl vzhled ani důstojnost. Viděli jsme ho, ale byl tak nevhledný, že jsme po něm nedychtili. Byl v opovržení, kde kdo se ho zřekl, muž plný bolesti, zkoušený nemocemi, Jako ten, před nímž si člověk zakryje tvář, tak opovržený, že jsme si ho nevážili. Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen. Jenže on byl proklán pro naši nevěrnost, zmučen pro naši nepravost. Trestání snášel pro náš pokoj, jeho jizvami jsme uzdraveni. Všichni jsme bloudili jako ovce, každý z nás se dal svou cestou, jej však Hospodin postihl pro nepravost nás všech. Byl ztrápen a pokořil se, ústa neotevřel, jako beránek vedený na porážku, jako ovce před stříhači zůstal němý, ústa neotevřel. (53,2-7) Zbaven svého trápení spatří světlo, nasytí se dny. „Tím, co zakusí, získá můj spravedlivý služebník spravedlnost mnohým; jejich nepravosti na sebe vezme. Proto mu dávám podíl mezi mnohými a s četnými bude dělit kořist za to, že vydal sám sebe na smrt a byl počten mezi nevěrníky.“ On nesl hřích mnohých, Bůh jej postihl místo nevěrných. (Iz 53,11-12)²⁵

Podle Vlkové přebírá v této písni roli Hospodinova služebníka personifikovaný Jeruzalém. On měl také povstat ze svého ponížení a poroby, na něm se měl ukázat Boží zásah a jeho právo – zákon pocházející od Boha - se mělo stát světlem národů. V této písni nepromlouvá Hospodin ani služebník, ale ti, kterým služebníkovo poslání slouží. Je zde nové pochopení významu bolesti a utrpení a následně jeho vyvýšení.²⁶

V této perikopě se propojuje starozákonní a novozákonní pohled více než v předchozích písních. Podle Jana Hellera obraz trpícího služebníka je úděl, který nesou různí lidé. Např. Mojžíš, Izajáš, Jeremiáš a nakonec celý Izrael v zajetí babylonském Každý tu roli trpícího služebníka chvíli na sebe bere, nese, ale není schopen ji naplnit. Teprve Kristus tuto starodávnou roli vyplnil, nese ji v plnosti kříže.²⁷

²⁵ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

²⁶ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Hospodinův služebník a nová smlouva: výklad "písni o služebníkovi" z knihy Izaiáš a jejich poselství o smlouvě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 263 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2472-9, s. 204

²⁷HELLER, Jan. *Tři svědkové: Mojžíš - Izaiáš - žalmista*. Praha: ISE, 1995. ISBN 80-85241-73-0.

Heller také vysvětluje starozákonní význam zástupné oběti. Beránek, nebo jiné zvíře, byl obětován Hospodinu za hříchy toho, kdo tuto obětinu přinášel. Metaforicky je tedy Kristus obětovaný Beránek, který je však sám bez viny. Zástupná oběť Krista tkvěla v tom, že vzal na sebe hříchy všech lidí a sám se stal služebníkem všech. Byl poslušný až k smrti, a to k smrti na kříži. (Flp 2,8)²⁸

Josef Dvořák se ve své diplomové práci pozastavuje u zápalné oběti Abrahámovy, kde obětním beránkem se má stát jeho syn Izák. Zcela zřetelně je vidět v Izákovi předobraz Krista a jeho zástupné oběti. Detailně rozebírá cestu, kterou se ubírají Abrahám a Izák, na horu Moria. Izák si sám nese dřevo k oběti – stejně jako Kristus si ponese svůj těžký kříž.²⁹

Ve své disertační práci se pak autor zamýšlí nad Kristovou zástupnou obětí. Podle něj je důležitým aspektem skutečnost, že úděl Beránka nebo Služebníka by na sebe nevezal dobrovolně žádný mocenský král ani izraelský lid. Pouze Kristus jako pravý velikonoční Beránek, Hospodinův trpící Služebník nese tento úděl zcela neokázale a nekrálovsky, tiše a pokorně. V tom je Kristova královská autorita. A jako Král – služebník je poslušný a zcela vědomě a dobrovolně se obětuje, i když se žádné viny nedopustil.³⁰

Dvakrát je v textu zdůrazněno služebnickovo mlčení, nekřičí a nevzpírá se. Přirovnání k beránkovi vyzdvihuje služebnickovu ochotu k oběti a solidaritu s roztroušeným stádem. V tomto textu byla inspirace svatého Jana Křtitele, když při křtu Páně zvolal „Hle Beránek Boží, který snímá hříchy světa (J 1,29).³¹

Trpící služebník v této Izajášově perikopě je vyvrcholením čtyř písní o Hospodinově služebníkovi. Všechny ukazují a postupně gradují k Služebníkovi nejvyššímu, který vzal na sebe lidskou přirozenost. Všechny potom ukazují na velikost Boží a jeho láskyplné pedagogické vedení.

V Matoušově evangeliu čteme, jak Ježíš, který odpovídá na otázku velekněze, je odsouzen za rouhání. Jako Mesiáš, Služebník, všemi zamítnutý, dává svůj život za všechny a tak dovršuje Boží zjevení.³²

²⁸ https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/_zprava/491019

²⁹ https://theses.cz/id/lu9vf9/Diplomova_prace_Dvorak.pdf

³⁰ https://theses.cz/id/7mrm2e/Transformace_ob_ti_v_Psmu.pdf

³¹ HŘEBÍK, Josef. *Izaiáš: revidovaný překlad s výkladovými poznámkami*. Přeložil Václav BOGNER. V Praze: Česká biblická společnost, 2018. ISBN 978-80-7545-075-3.

³² FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

1.4 Srovnání pohledu různých teologů na dané téma

Vlková se věnuje výkladu Božího služebníka z pohledu doby, kdy text vznikl. Přibližuje však také individuální interpretace postavy Hospodinova služebníka různých badatelů:

- Služebník – známá postava z minulosti – v úvahu připadal Mojžíšovi, který byl také jmenován Hospodinovým služebníkem (Nm12,7; Dt34,5) Někteří badatelé ztotožňovali služebníka s prorokem Izajášem, který také trpěl a byl královského rodu. Kvůli utrpení se uvažovalo také o Jeremiáši. V souvislosti s judskými králi přemýšlelo také o Ezechiášovi nebo o Jošijahovi;
- Služebník – konkrétní postava exilní či poexilní doby – často byl považován za Hospodinova služebníka neznámý prorok, někteří badatelé píší o neznámém učiteli zákona;
- Služebník – budoucí Mesiáš. Tato interpretace převládá mezi křesťanskými učenici, kteří neměli problém s představou Kristova utrpení a smrti;
- Služebník – izraelský národ – zastánci zvláště mezi židovskými biblisty, časem však i mezi křesťanskými kritickými badateli;
- Služebník – část Izraele – spravedlivé jádro národa, některými badateli pokládané za proročskou skupinu.³³

Na tuto otázku odpovídá teolog Jan Heller teorií zástupné role, kterou nese každý podle svých možností, naplnit ji však může až Kristus svou smrtí na kříž a svým vzkříšením; Kristus přesahuje očekávání starozákonních proroků, přichází jako Služebník, nese naše těžkosti. Ale bere si i nás, máme se stát jeho údy a nést břemena svých bližních a tím svědčili o Kristu.³⁴

Podle Jana Hellera je Izrael v Izajášovi na jedné straně prototyp vyvoleného lidstva, na druhé straně prototyp Krista. Izrael nesl utrpení a přijímal roli, kterou dokonale naplnil až Kristus, pravý velikonoční Beránek, pravý Služebník.³⁵

³³ VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Hospodinův služebník a nová smlouva: výklad "písní o služebníkovi" z knihy Izaiáš a jejich poselství o smlouvě*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 263 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2472-9.

³⁴HELLER, Jan. *Tři svědkové: Mojžíš - Izaiáš - žalmista*. Praha: ISE, 1995. ISBN 80-85241-73-0.

³⁵HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

Jan Heller přináší do výkladu těchto perikop perspektivu christologickou a eschatologickou. Autor Písma psal pod vnutnutím Ducha svatého, což se jistě nedá popřít, nemusel tedy nutně rozumět do důsledku významu textu, kterému se dá rozumět až z jistého nadhledu. Především poslední, čtvrtá perikopa o trpícím služebníkovi, k tomu přímo vybízí.³⁶

Ve Starém zákoně se popisuje, jak vypadá Boží soud a v Nový zákon vypovídá o tom, že Bůh tento soud v Synu sám nese. On byl zdrcen našimi hříchy. Naše nepravosti vzal na sebe. Ježíš se ztotožňuje s rolí Beránka při poslední večeři, když říká – toto je mé tělo, toto je má krev.

Hospodinův služebník v perikopách je především izraelský lid, který ani v zajetí nezapomněl na Hospodina, ale uznal, že babylonské vyhnanství byl spravedlivý trest za nevěrnost Hospodinu, bylo mu odpuštěno a teď má otevřenou cestu zpátky. Čeká ho nový Jeruzalém.

Nový zákon otvírá další krok – týká se to všech, kteří vědí, že zbloudili a mají touhu to změnit. V Kristu se nám otevřela cesta nazpět k Bohu.³⁷ V Božím služebníkovi lze jednoznačně vidět osobu Ježíše jako milovaného Syna. Svatý Pavel ve Skutcích vidí paralelu - světlo národům jako Kristus, kterého mají přinést pohanům až do končin země (Sk 13,47). Trpící služebník pak ve třetí a čtvrté písni se analogie ke Kristovu utrpení přímo nabízí. Podle svědectví evangelia byl Kristus haněn, mučen, poplíván. Ježíš na budoucí bolestné, ale spasitelné události upozorňuje apoštoly předem, a to krátce po Petrově vyznání – *Ty jsi Mesiáš, Syn živého Boha!* (Mt 16,16). V Lukášově evangeliu Kristus v Getsemanské zahradě upozorňuje na starozákonní proroctví: *„Říkám vám totiž, že se na mně musí splnit, co je napsáno: ‚A byl počítán mezi zločince.‘ Neboť co je o mně řečeno, už se naplňuje!“* Ježíšovo mlčení před Pilátem a soudci připomíná označení beránka.^{38 39}

³⁶ HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

³⁷ https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/_zprava/491019

³⁸ *Izaiáš: komentovaný překlad řecké septuagintní verze*. V Praze: Vyšehrad, 2018. Septuaginta. ISBN 978-80-7429-987-2.

³⁹ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k nové Vulgátě*. Praha: Sekretariát České liturgické komise, 1989.

Podle dr. Adama Mackerleho ústředním tématem a spojnicí knihy proroka Izajáše je příslib Boží spásy, kterou Bůh dává bezvýhradně.⁴⁰

Christologický pohled je bližší a lépe uchopitelný. Texty Izajášových perikop o Hospodinově služebníkovi vypovídají o Boží lásce a věrnosti. Být služebníkem Hospodinovým znamená být prostřednictvím Krista Božím dítětem. To předpokládá naprostou odevzdanost Božím vedení, ne však pasivitu. Vybízí ke skutkům, které o Božím milosrdenství mají svědčit.

Podle výkladu Silvána Faustiho ukřižovaný Bůh zní jako rouhání, ale on je jiný, než naše představy. Na otázku: „*Zapřísahám tě při živém Bohu, abys nám řekl, zda jsi Kristus, Syn Boží.*“, odpovídá: „*Tys to řekl*“⁴¹ (Mt 26,63-64). Podle velekněží důvod pro odsouzení na smrt. On, Mesiáš, který přišel jako služebník, jako nejnepatrnější ze všech bratří je odsouzen za rouhání proti Bohu. Nás však nesoudí s hněvem, ale přichází se soucitem a milosrdenstvím. Beránek, který nese naše provinění. Obraz Boha, který o sobě dává on sám – Ukřižovaný.⁴² Boží Služebník, ve kterém se naplňuje Otcova vyšší spravedlnost – Boží milosrdenství pro všechny.⁴³

V Izajáši si můžeme přečíst radostnou zvěst: „*...poslal mě, abych nesl zvěst chudým, obvázal poraněná srdce, zvěstoval zajatcům propuštění a vězňům osvobození, vyhlásil milostivé léto...*“⁴⁴ (Iz 61,1-2)⁴⁵ Někdy jsou tyto verše nazývány jako pátá perikopa o Hospodinově služebníkovi. Můžeme ji slyšet z úst Krista, kdy se ho ptali učedníci Jana Křtitele, kým je. Ježíš se totiž vůbec nepodobal představám, které do té doby o Mesiáši panovaly. Odpovídá tedy ústy proroka: „*...slepi vidí a chromí chodí, malomocní jsou očišťováni a hlouš slyší, mrtví se probouzejí k životu a chudým se hlásá*

⁴⁰ MACKERLE, Adam. *Než budete číst Bibli podruhé: vybraná témata o Bibli*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2014. Opuscula. ISBN 978-80-7394-450-6.

⁴¹ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁴² FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božím slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁴³ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božím slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁴⁴ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁴⁵ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

radostná zvěst...“(Mt 11,5)⁴⁶. Tak se ztotožňuje s dokonalým Služebníkem, citovaným prorokem Izajášem, který svou službu završuje na kříži.

V Izajáši se však můžeme dočíst, že služebník bude také vyvýšen, povznesen a zveleben. Podle Hellera je toto vyvýšení služebníka zjevením Boha pohanským národům.⁴⁷

Služba ve Starém zákoně spočívá v Božím vedení Izraele. Bůh se zjevuje ve službě tím, že se sklání k člověku, ve své lásce se mu plně dává k dispozici, nabízí mu své láskyplné vedení. Vyvolenému národu se tak zjevuje v průběhu dějin v jeho kultuře, odkrývá mu spásonosný plán, který však zatím není možné plně pochopit a z prorockých knih se dá pouze tušit. Je zaměřen ke Kristu a v Kristu se také plně zjevuje.

⁴⁶ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁴⁷HELLER, Jan. *Tři svědkové: Mojžiš - Izaiáš - žalmista*. Praha: ISE, 1995. ISBN 80-85241-73-0.

2 Služba v Novém zákoně

Ústřední myšlenkou Nového zákona je služba, která navazuje na pojetí služby ve Starém zákoně. Zosobňuje ji Kristus, protože přišel jako ten, který slouží. Výraz služba v tomto kontextu pak nabývá nového významu.

2.1 Pojmy

Diakonia se původně týkala materiální služby, jako například služba u stolu (Sk 6.1-4), sbírky na chudé v Jeruzalémě (11,29; 12.25). V Novém zákoně je tento termín typický pojem, který se v SZ téměř nevyskytuje, kromě knihy Ester, tam však se netýká kněžské činnosti.⁴⁸ V apoštolských listech znamená duchovní úřad, posláni (Kol 4,17; 2Tm 4,5). Svátý Pavel zde vybízí k oddanosti a vytrvalosti v dobré službě. Sám se označuje za služebníka (1Kor 3,5), ale zdůrazňuje, že pouze spolupracuje na Božím díle a vybízí k pokoře (1Te 3,2). Ve službě také nabádá k učení pravé víry a odmítání pověr (1Tm 4,6), ke snášení útrap (2Tm 4,5).

Leiturgia nadále popisuje působení kněžstva (L 1,23; Žd 9,21) a označuje rovněž výjimečnou službu Krista (Žd 8,6), jako prostředníka vyšší smlouvy, založené na lepších zaslíbeních. Vztahuje se také na službu andělů zmiňovaných v Pavlově listu Židům (Žd 1,7; 1,14). Na rozdíl od Starého zákona, kde tento termín převažoval ve významu kultické služby, v Novém zákoně směřuje k hmotné pomoci (Ř 15,27), kde vybízí svátý Pavel k solidaritě s chudými a ke štědrosti (2Kor 9,12) a zdůrazňuje, aby každý, kdo dává, dával srdcem a ne z donucení, protože ‚radostného dárce miluje Bůh‘. Nabádá také k pohostinnosti, k přijetí bratra ve vsi lásce (Flp 2,25; 2,30). Ve smyslu služby evangeliem se apoštol Pavel v listě Římanům představuje jako služebník Krista Ježíše mezi pohanskými národy (Řím 15,16). Pavel káže evangelium, aby pohany přinesl jako dar; přináší jim evangelium, aby uvěřili. Ve smyslu bohoslužby se pak vyskytuje tento termín ve Skutcích apoštolů, kde prostřednictvím modliteb a postu nechali působit Ducha svatého při výběru Barnabáše a Pavla. (Sk 13,2)

⁴⁸ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

Dúlos znamená služebník. Ve většině případů se vyskytuje v podobenstvích. V podobenství o službě dvěma pánům (Mt 6,24) nás Kristu vybízí k pravé službě Bohu, ne mamonu. Jestliže budeme sloužit Bohu, budeme se mu podobat. Jestli modlám – ať už jakýmkoliv, budeme jako ony, protože ten, kdo vyrábí modly, se jim stává podobným (Žl 115,4-8). Ve Zjevení svatého Jana je také varování před modloslužbou. Ta se může vplížit do srdce nepozorovaně. Máme se tedy rozhodnout, zda budeme sloužit Bohu – pak budeme jeho děti, anebo zda se chceme stát otroky mamonu.⁴⁹

Z podobenství o Božím království (Mt 13,18 – 23) vyznívá, jak důležité je nejen evangelijní zvěst pochopit, ale také je přijmout a žít podle ní. Ježíš nás také napomíná, abychom nezůstávali otroky hříchu (Jan 8,34-36), ale abychom byli v Kristu svobodní, protože pravá svoboda je jen ve společenství se Synem. Také nás prostřednictvím podobenství vybízí k bdělosti (Lk 12,37), abychom byli připraveni ke službě a na příchod Pána. Podobně i v Matoušově evangeliu (Mt 24,45 - 51) nám zdůrazňuje, jak je důležité být věrným služebníkem, to znamená být bdělý při příchodu Pána, ale také plnit jeho vůli. V podobenství o hřivnách (Mt 25,14 – 30) je zdůrazněno, že nestačí jen nečinně čekat, ale je důležité být věrným služebníkem a nést ovoce podle svých možností, tedy podle míry Božích darů. Ježíš také upozorňuje na to, že si člověk nemá dělat žádné nároky na odměnu za službu Bohu (Lk 17,7 – 10).

2.2 Apoštolská služba

V apoštolských listech se používá pro službu nebo služebníka v naprosté většině výraz *diakonos*. Termín *dúlos* se vyskytuje v sebeoznačení apoštolů „Služebník Ježíše Krista“, nebo „Boží služebník a apoštol Ježíše Krista“ (Ř 1,1; Tt 1,1; Jk 1,1; 2Pt 1,1; Ju 1,1)⁵⁰. Tak se představují apoštolové v úvodu listů a vyznávají tak, že náleží Kristu. Apoštolát je chápán jako služba. Pavlovo povolání (Ř 1,1) je výzvou ke službě. Apoštolskou službou je činnost, evangelizace, která je v symbióze s vnitřním postojem vůči Bohu.⁵¹

⁴⁹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁵⁰ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

⁵¹ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

V evangeliu sv. Matouše byl k apoštolské službě povolán Petr. Po opakující se otázce, jestli ho miluje, Šimon – Petr odpovídá: „*Ty jsi Mesiáš, Syn Boha živého.*“ Ježíš mu odpověděl: „*Blaze tobě, Šimone Jonášův, protože ti to nezjevilo tělo a krev, ale můj Otec v nebesích. A já ti pravím, že ty jsi Petr; a na té skále zbuduji svou církev a brány pekla ji nepřemohou.*“ (Mt 16,16-20)⁵². Je to Petrovo jedinečné vyznání Kristu, vanutí Ducha svatého – Utěšitele, kterého Ježíš posílá po svém nanebevstoupení. Svěšená služba je zároveň příslib, že církev, zbudovaná na skále, má pevné základy v Kristu, a to je jistota.

Svatý Pavel v listě Římanů varuje před otroctvím hříchu (Ř 6,16 – 23); služba hříchu a zlu znamená otroctví, které končí smrtí. Služba Bohu ve spravedlnosti není otroctví, ale svoboda, která přechází v život věčný. Upozorňuje však, že svoboda musí být a zavazuje v láskyplné službě Bohu a bližnímu, ne v prosazování sama sebe (Ga 5,13). Taková svoboda má základ v Kristu a jeho oběti. Také by to neměla být služba jen proto, aby ho druzí chválili, ale služba v duchu křesťanské pokory podle vzoru Krista (Ef 6,7). Pavel také vyzývá k vnitřní svobodě, ať už je člověk v jakémkoli stavu.

Kristovou obětí jsme byli vykoupeni, jsme tedy svobodni a nesmíme být otroky lidí. Pravá svoboda je ve službě Bohu.⁵³

V listu do Korintu (1Kor 3,8) Pavel připomíná, že každá služba Bohu je důležitá a zdůrazňuje rovnost před Bohem. Boží trojici nám představuje a přibližuje slovy: „*Dary jsou sice rozmanité, ale je pouze jeden Duch. A jsou rozličné služby, ale je pouze jeden Pán. A jsou různé mimořádné síly, ale je pouze jeden Bůh. On to všechno ve všech působí.*“ (1Kor 12,4 - 6).⁵⁴

Služba v Duchu, která vede k pravé svobodě, je staneme-li se nástrojem Kristovým. V 3. kapitole druhého listu do Korintu apoštol poukazuje na schopnost sloužit v duchu, která je dána od Boha. Srovnává službu hlásání Starého zákona prostřednictvím Možíše, který měl zahalenou tvář rouškou a Nového zákona prostřednictvím apoštolů. Rouška alegoricky zahalovala smysl Písma, že celý Starý zákon směřuje ke Kristu. „*Dodnes*

⁵² *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

⁵³ *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

⁵⁴ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

leží rouška na srdci Izraelitů, kdykoli se předčítá Mojžíš. Ale až se obrátí k Pánu, rouška bude odstraněna. Ten Pán je však duch; a kde je duch Páně, tam je svoboda. ⁵⁵

To apoštol Pavel také zdůrazňuje v další kapitole. Říká, že není potřeba klesat na mysli a malomyslnět při hlásání evangelia, protože vyjevování pravdy je možné jen silou Páně, ne vlastní. Lidská přirozenost je křehká jako hliněná nádoba, jen s Boží pomocí lze vykonat veliké věci. Lidé, kteří jsou zaslepení bohatstvím tohoto světa, nejsou schopni vidět světlo, které Bůh rozžehl v každém srdci díky Kristově oběti. Proto se nemusíme bát žádného útisku, pronásledování ani trápení. Protože věci viditelné pominou, ale neviditelné budou trvat věčně. (2Kor 4)⁵⁶ Pavel také posiluje ostatní apoštoly ve službě smíření s Bohem skrze Krista (2Kor 5,18), protože pro Kristovy zásluhy nám Bůh nepřičítá naše poklesky. Také povzbuzuje k službě vytrvalé přes všechna soužení, nesnáze a úzkosti, radostné, dobrotivé a milosrdné, protknuté Duchem svatým, aby nebylo nikdy na evangelium vrženo špatné světlo (2Kor 6,3 – 10). Apoštol Pavel také nabádá k dobročinné službě, prostřednictvím které je oslaven Bůh, jeho velikost a štědrost. (2Kor 9,12).

V listu Římanům Pavel připomíná, že Kristus sloužil židům, tak Bůh splnil sliby dané patriarchům, ale pro své velké milosrdenství poslal apoštoly i k pohanům. (Ř 15,8). Stejně se přiznává v listu Efezským, že díky osvícení Duchem svatým poznal, že radostnou zvěst evangelia má přinést i pohanům, protože i pro ně platí zaslíbení skrze Ježíše Krista. (Ef 3,5 – 7). Napomíná, že duchovní dary, které apoštolové dostali, mají sloužit všem k jejich duchovnímu prospěchu. V pokoře pak má sloužit každý podle daru, který dostal. Kdo má dar služby, ať ho užívá ve službě a činí to s radostí. Pojítkem všeho pak je vzájemná láska. (Ř 12,7 – 9). Varuje před nešvary, které se pod falešnou maskou služby vtírají do prvotní církve. Pavel znovu připomíná, že pravá evangelizace a služba pramení z lásky, čistého srdce, dobrého svědomí a opravdové víry (1Tim 1). Také v listě Židům píše, že Bůh nikdy nezapomíná na láskyplnou křesťanskou službu. Ve stejném duchu nabádá své spolubratry i apoštol Petr ve svém prvním listě (Pt 4,11).

V apoštolských skutcích a listech se slovo služba mnohokrát opakuje. Oproti Starému zákonu je velký posun ve významech i termíny, které se používaly ve Starém zákoně, nabývají ve světle Krista úplně jiný rozměr.

⁵⁵ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

⁵⁶ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

2.3 Kristus jako ten, který přišel, aby sloužil

Vzorem křesťanské služby je Kristus, který „nepřišel, aby se mu sloužilo, ale aby sloužil“⁵⁷ (Mt 20,26). Z tohoto úryvku je patrné, že skutečná moc, která člověka zušlechťuje a spodobňuje s Bohem, je láska.⁵⁸ Text můžeme najít v Matoušově evangeliu, kdy matka Zebedeových synů žádala Ježíše, aby tito bratři měli přední místa v jeho království. Ježíš vysvětluje, že jít v jeho šlépějích není jednoduché, je to cesta láskyplné služby.

Kristus vyzývá své učedníky k následování být po jeho příkladu služebníky: „*Kdo mně chce sloužit, ať mě následuje, a kde jsem já, tam bude i můj služebník. Kdo mně slouží, dojde cti od Otce.*“ (J 12,26)⁵⁹ Je to zasazeno do kontextu nadcházejícího Kristova utrpení a výkupné oběti.

Představa o vládčích a mocných tohoto světa, kteří utiskují a přiživují se na svých poddaných a nechají si sloužit, je v souvislosti s Kristem velmi zavádějící. Kristus říká: „*...kdo se chce stát mezi vámi velkým, buď vaším služebníkem; a kdo chce být mezi vámi první, buď vaším otrokem. Tak jako Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.*“ (Mt 20,26-28)⁶⁰

Výzva Ježíšova, směřovaná nejen učedníkům, ale všem křesťanům, je pro všechny přítomné překvapivá. Sloužit a dát sám sebe za mnohé je na první pohled pozvání, které není přitažlivé. Podle Silvána Faustiho se zde ukazuje kontrast mezi slávou Syna člověka a slávou lidskou.⁶¹ Člověk ve svém nitru dychtí po uznání, má touhu něco znamenat, ale neví, jak ho Bůh miluje, chybí mu uznání nejvyšší, a proto se

⁵⁷ Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁵⁷ Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁵⁸ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁵⁹ *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

⁶⁰ *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

⁶¹ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

přizpůsobuje takovému obrazu, který mu tuto popularitu zajistí. Kristus nás však zve, abychom následovali jeho, a to tak, že budeme sloužit tak, jak slouží On.

Téměř stejná Kristova slova jsou i v evangeliu sv. Marka (Mk 10, 43-45), kdy se po cestě do Kafarnaa Ježíšovi učedníci přeli, kdo je z nich největší. Ježíš řekl: *„Kdo chce být první, buď ze všech poslední a služebníkem všech“ Pak vzal dítě, postavil je doprostřed nich, objal je a řekl jim: „Kdo přijme jedno z takových dětí v mém jménu, přijímá mne; a kdo mne přijme, nepřijímá mne, ale toho, který mě poslal.“* (Mk 9, 35-37).⁶²

Naši touhu „být první“ Kristus směřuje na cestu služby, být služebníkem všech. Nijak se nevymykat, nevyčnít, jít s těmi, co něco znamenají. Ježíš nás zve, abychom šli proti proudu.

V pozemských společnostech se podle Cognara chovají velcí lidé s necitlivostí, dávají pocítit svou moc, ovládají druhé. Podle evangelia je cestou, vedoucí k prvnímu místu, cesta služby. V křesťanství právě tento úryvek má důležitou úlohu, protože ‚služebník‘ je popsán výrazem ‚dúlos‘ – otrok, muž bolesti. Jako křesťané, následovníci Krista, máme být služebníky svých bratří. Život učedníku náleží celý Kristu, proto stoupají vzhůru, jenom když se ponížují, když následují Krista v jeho sestupu, v jeho darování a ztracení sebe sama.⁶³

Evangelia nám přibližují zejména Ježíšovu veřejnou činnost, ve které nám hlásá radostnou zvěst, současně se nám předkládá činnost Krista sloužícího těm, kteří se ocitli v nouzi. Svátý Pavel nás vyzývá k následování Krista, když nám ukazuje jeho pokoru, s kterou na sebe vzal lidskou přirozenost, přirozenost služebníka. V této skutečnosti můžeme spatřovat vrcholné zjevení Boha ve službě. Díky Kristu je celé křesťanství službou, je to podstata a povolání každého křesťana.

⁶² *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

⁶³ CONGAR, Yves. *Za církev sloužící a chudou*. Překlad Terezie Brichtová. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, [1995]. 130 s. ISBN 80-7192-006-1.

*Způsobem bytí byl roven Bohu, a přece na své rovnosti nelpěl,
nybrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí.
A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži.
Proto ho Bůh vyvýšil nade vše a dal mu jméno nad každé jméno,
aby se před jménem Ježíšovým sklonilo každé koleno – na nebi, na zemi i pod zemi*
–
a k slávě Boha Otce každý jazyk aby vyznával: Ježíš Kristus jest Pán. (Flp 2,6-11)

Ježíš Kristus na sebe vzal naši - lidskou přirozenost, přestože je rovný Bohu, se snižuje na lidskou úroveň a stává se jedním z lidí. Dobrovolně se stal služebníkem, poslušným a pokorným. Je zde kontext Izajášovy perikopy o trpícím služebníku (Iz 53,3). Je to také jediné místo v Novém zákoně, kdy je Kristus označen výrazem *dúlos*, což doslova znamená otrok. Trpící služebník je předobrazem trpícího Krista. Ponížil se a byl vyvýšen. V Izajášovi byl trápen jako beránek vedený na popravu (Iz 53,7). Beránek, který byl zabit, si zaslouží, aby přijal moc, čest a slávu (Zj 5,12).^{64 65}

Kristovo utrpení a smrt pro spásu člověka a následné zmrtvýchvstání je rozhodujícím východiskem všech výpovědí o Bohu. Kříž představuje vrcholné zjevení Boží slávy.⁶⁶

Adam se chtěl povýšit, ale Kristus se ponížil s velikou pokorou. Adam klesl, Kristovo jméno je nad všechna jiná.⁶⁷ „Kdo se povyšuje, bude ponížen, a kdo se poníží, bude povýšen“ (Mt 23, 12; Lk 14,11; 18,14; 2,48 – 53).⁶⁸

⁶⁴ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě.* 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

⁶⁵ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad.* Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

⁶⁶ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

⁶⁷ CONGAR, Yves. *Za církev sloužící a chudou.* Překlad Terezie Brichtová. Vyd. v KN 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, [1995]. 130 s. ISBN 80-7192-006-1.

⁶⁸ *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad.* 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

2.4 Podobenství

Pro přiblížení Kristova učení jsem uvedena čtyři podobenství, která ukazují na podstatu služby a pomocí narativních příběhů odpovídají na mnohé otázky, které by byly jinak těžko pochopitelné.

. Podobenství – překlad z řeckého slova parabole – doslova znamená přirovnání. Pomocí symbolismu – skutečnosti, zjevené Bohem a zobrazené pomocí pozemských dějin.⁶⁹ Ježíš často mluvil ke svým učedníkům v podobenstvích a učil je pomocí obrazů, které jim byly blízké a pochopitelné. Jejich základem jsou události, které vycházely z reálného života. Měly přivést čtenáře k zamyšlení a pochopení Ježíšova učení.⁷⁰

2.4.1 Podobenství o milosrdném Samaritánovi

Kristus nás učí, že služba má být výrazem lásky k bližnímu. V podobenství o milosrdném Samaritánovi ukazuje, že není důležité, jakého vyznání je člověk, ale co má v srdci. Jeho služba zraněnému je odpovědí na akutní potřebu člověka a je morálním vzorem i po dvou tisících letech. Podle Michala Opatrného se přímo dotýká charitativní práce a u pomáhajících profesí, jako interakcí mezi oborem sociální práce a diakonickým úkolem církve.⁷¹

V alegorickém výkladu podobenství se podle autora přibližuje postup křesťanské sociální práce, a to ve třech krocích:

- Samaritán, když spařil zraněného, byl „pohnut soucitem“ (Lk 10,33)⁷² – to je první krok v křesťanské službě, projev empatie, lásky;
- Nezištná pomoc je pak druhým krokem; pokud je to nutné i na vlastní náklady;
- Třetím krokem této metody je předání postiženého tam, kde jsou lepší prostředky k poskytnutí pomoci, tedy do péče profesionálních sociálních služeb.

⁶⁹ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

⁷⁰ DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha: Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

⁷¹ Opatrný, M. (2016). Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. *Studia theologica*, 18(3), 167-184. doi: 10.5507/sth.2016.034.

⁷² Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

Samaritán odvezl zraněného do hostince, v alegorickém výkladu je tedy hostinský také profesionálem, poskytujícím sociální služby.⁷³

Podle Opatrného je v tomto podobenství podstatný termín „bližní“ – kde na otázku „Kdo je můj bližní“ Ježíš odpovídá právě podobenstvím a je ukazuje vzájemné překrývání lásky k bližnímu a bliženecké lásky. Bližní v tomto případě je ten, který prokázal milosrdenství. Obdarováni jsou tedy oba. Ve službě a v péči o druhé jde o projev Boží milosti, kdy člověk může být někomu druhému bližním. Příležitost někomu pomoci je tedy Božím darem, díky kterému člověk zakouší pomáhající a uzdravující vztah, který k němu chová Bůh.⁷⁴ Rozhodujícím kritériem bliženecké lásky pak není ortodoxie, ale ortopraxe. Nestačí tedy jen milovat, ale tuto lásku uskutečnit. Díky příležitosti sloužit bližnímu může pomáhající v milosrdné službě zakusit spásu.⁷⁵

2.4.2 Podobenství o Marii a Martě

Marie a Marta symbolizují dvě oblasti našeho nitra, které by v ideálním případě měly být v harmonii a souladu. Marta představuje činnou službu, Marie kontemplaci.

Ve zmíněném podobenství vyčítá Marta Marii, že jen tak nečinně sedí, naslouchá Ježíšovým slovům a na ní nechá všechny starosti s obsluhováním. Neuvědomuje si v tu chvíli, že staví svoji službu nade všechno.⁷⁶

Ve chvíli, kdy považujeme svou činnost za nejdůležitější, přestáváme sloužit Kristu. Zároveň nelze být jen kontemplativní a nestarat se o své bližní, protože v tu chvíli se také Kristu vzdalujeme. Také lhostejná nečinnost není namístě.

Podle svatého Augustina je ideál, aby se činnost a kontemplace spojily a oba tyto aspekty v životě střídaly.

⁷³Opatrný, M. (2016). Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. *Studia theologica*, 18(3), 167-184. doi: 10.5507/sth.2016.034.

⁷⁴Opatrný, M. (2016). Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. *Studia theologica*, 18(3), 167-184. doi: 10.5507/sth.2016.034.

⁷⁵Opatrný, M., & Morongová, T. (2016). Outsourcing bliženecké lásky. *Studia theologica*, 18(4), 111-124. doi: 10.5507/sth.2016.041.

⁷⁶KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 133 s. ISBN 978-80-7195-175-9.

Také Terezie z Avily píše, že by se Marie a Marta v nás měly spojit v jedno. Na Martu ukazuje jako na velkou světici, přestože není považována za kontemplativní. Mohla přece sloužit Pánu! Kdyby každý pouze rozjímal, kdo by obsloužil vzácného Hosta? Služba je podle ní fyzicky namáhavější a vede k pokoře. Svátá Terezie je přesvědčená a upozorňuje své sestry, že by se měly nejdřív naučit být Martou. Chtít být rovnou Marií je nedostatek pokory. Ve své knize *Cesta k dokonalosti* pak vnímá službu bližnímu jako kontemplaci, vždyť když slouží nemocnému, slouží samotnému Kristu. Obě stránky jsou spojeny v jednotě.⁷⁷

Vztahem mezi vírou a skutky se také zamýšlí svatý Pavel v listech Římanům a Galat'anům, kde říká, že Abrahám byl ospravedlněn svojí vírou a poslušností. Dále upozorňuje, že v křesťanství platí jen „*víra, která se projevuje láskou*“⁷⁸. To se zdá být v rozporu s výrokem v listu svatého Jakuba, který zdůrazňuje, že víra bez skutků je mrtvá. Tyto dvě výpovědi si však neprotiřečí, naopak se doplňují, protože láska, kterou zmiňuje svatý Pavel, se může projevit zase jen milosrdnými skutky.

V tomto úryvku evangelia můžeme vidět láskyplnou a spasitelnou službu Krista – přišel jako host, přinesl vzácný dar. Vydal sám sebe. Marie byla vnímavější k tomuto pokladu. Marta sloužila a možná, že kdyby se dívala „správným směrem“, mohla tento poklad vidět ještě jasněji než Marie, protože by byla schopná vnímat Boží lásku, která je základem empatie a láskyplné služby.

Jak se dívat „správným směrem“ popsal také svatý Bonaventura z Bagnoregia - možnost spojit službu a kontemplaci pomocí tzv. christologicko – soteriologického kruhu milosti, kde poslání Krista je popsáno jako kruhové vyjítí od Otce, přes sestup na svět a opětovný návrat k Otci. Christologicko – soteriologický kruh milosti je přiblížen ve čtvrté kapitole.

⁷⁷TERESA DE JESÚS a Josef KOLÁČEK. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. Karmelitánská spiritualita [Karmelitánské nakl., edice]. ISBN 80-900138-6-4.

⁷⁸Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k *Nové Vulgátě*. 3. vyd. V Kostelním Vydrří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

2.4.3 Podobenství o hřivnách

Toto evangelium nás nutí se zamýšlet nad svým životem, jak co nejlépe využít schopností a nadání, které jsme dostali. Do češtiny překládané slovo *hřivna* zní v řečtině *talanton*, bylo to veliké bohatství. Ježíš nám v podobenství přibližuje něco hodně cenného – talent, schopnosti, nadání.⁷⁹

Abychom byli dobrými služebníky svého Pána a sloužili dobře a věrně, potřebujeme dary Ducha svatého. *Projev Ducha je každému dáván vzhledem ke společnému dobru.* (1 Kor 12,7)⁸⁰

V podobenství se dovídáme, že každý služebník dostal jiné množství hřiven. Každý dostal podle svých možností. Kristus nás vybízí k tomu, abychom se nebáli riskovat, nebyli ukolébáni délkou čekání. Varuje před lhostejností, pohodlností, pasivitou. Vybízí k rozmnožení svěřených hodnot, schopností a talentů, protože se jednou budou muset odevzdat.

Každé obdarování nás zavazuje ke službě. Svěřenými hřivnami nemá sloužit jenom nám samým, ale máme ji využít k prospěchu našich blízkých, svěřených, potřebných. Nestačí pasívně nekonat zlo. Je potřeba dát své schopnosti do služby milosrdné lásky.

Víra také patří mezi svěřené hřivny. Když ji zakopeme, nepřinese žádný užitek. Ale aby mohla sloužit i ostatním kolem nás, musíme ji rozmnožit ve svých dětech, ve svých bližních.⁸¹ Kristus nás před svým nanebevstoupením vybízí, abychom se stali solí země a světlem světa. Radostnou zvěst – evangelium přijímat jako dar, ale také se o ni podělit, předat všem ostatním. Abychom ji nezakopali před světem jako neplodnou hřivnu.⁸²

Kateřina Lachmanová v knize *Dvojitá tvář lenosti* ukazuje na souvislost dvou podobenství – o hřivnách a o posledním soudu. Bůh nedává hřivny na příděl, ale dává se každému člověku cele a bezpodmínečně.⁸³ Dává svého Ducha neomezeně.⁸⁴ Po nás,

⁷⁹ SOKOL, Jan. *Naděje na neděli: krátké promluvy na nedělní čtení*. Vydání první. V Praze: Vyšehrad, 2017. 263 stran. ISBN 978-80-7429-818-9.

⁸⁰ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁸¹ <https://stritez.evangelnet.cz/sites/stritez.evangelnet.cz/files/hrivny.pdf>

⁸² IMBACH, Josef. *A učil je v podobenstvích: Ježíšovy obrazné příběhy o životě z víry*. Překlad Karla Korteová. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2016. 203 stran. Teologie. Základní teologická témata; 2. svazek. ISBN 978-80-7429-695-6.

⁸³ LACHMANOVÁ, Kateřina. *Dvojitá tvář lenosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-491-1.

kteřé stvořil k svému obrazu, Bůh chce, aby chom vyšli ze svých jistot a duchovní lenosti, kdy v každodenním shonu, zaslepení svou důležitostí a zaneprázdněností. V tomto okázalém jednání odsouváme vztah k Bohu a bližnímu na nezbytné úkony zbožnosti, které by nám měly zajistit věčný život.

Jiří Mrázek se zamýšlí nad tím, kdo je tím třetím, špatným služebním, který je konzervativní a nechce žádné změny. Pečlivě uchovává svěřenou hřivnu, nechce riskovat ani hazardovat na rozdíl od prvních dvou služebníků. Na první pohled velmi zodpovědné počínání. Dostal podle schopností, není tedy problém v tom, že by na svěřený úkol nestačil. Nevěrným se stal pro svoji nedůvěru v Pánovy vyhlídky a plány. Komu bylo tedy toto podobenství určeno? Někdo se domnívá, že Židům nebo žido–křesťanům, kteří chtěli uchránit svou víru před pohany. Na pozadí Matoušova evangelia, v kontextu eschatologické řeči, jde o napomenutí těm, kteří se domnívají, že už není potřeba nic dělat, je to zbytečné, Kristus je blízko. Nečinnost, ukrytí před světem a zakonzervovanost je označeno jako nevěrnost.⁸⁵

V souvislosti s podobenstvím o hřivnách je důležité vnímání rozličných darů Ducha svatého, utěšitele, kterého seslal Kristus po svém zmrtvýchvstání a nanebevstoupení. Tyto dary mají sloužit ne pouze jednotlivci, ale celému společenství. Je to dar moudrosti, dar poznání, dar víry, dar uzdravování, působení mocných činů, dar prorocství, rozlišování duchů, dar mluvit ve vytržení a dar vykládat.

Meinrad Limbeck vysvětluje v Malém stuttgartském komentáři, že třetí služebník jedná vlastně správně, podle předpisů, když svoji hřivnu zakope. Tím se podle rabínského práva zbavuje zodpovědnosti. Strach z něj udělal služebníka špatného a líného.⁸⁶ Podle autora jde v tomto evangeliu varování před sobectvím a přílišnou snahou obstát. Pak tato prázdna zbožnost bez skutků sice vypadá jako spravedlivá, ale mívá se s Boží vůlí.⁸⁷

⁸⁴ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

⁸⁵ MRÁZEK, Jiří. *O kozlech, ovcích a lidech: (Ježíšova podobenství podle Matoušova evangelia).* 1. vyd. Třebenice: Mlýn, 1997. 150 s. ISBN 80-901589-9-4.

⁸⁶ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše.* Přeložil Pavla BEZRUČOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon. ISBN 80-7192-146-7.

⁸⁷ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše.* Přeložil Pavla BEZRUČOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon. ISBN 80-7192-146-7.

Hřivna představuje v tomto podobenství lásku, kterou Otec dává a která se má znásobit naší láskou k druhým.⁸⁸

Kristus po své smrti a vzkříšení odešel ke svému Otci, ale neopustil nás, poslal nám svého Ducha, Lásku a čeká na naši odpověď. Je v každém potřebném, chudém, týraném člověku. Ve službě těmto potřebným pak dostáváme možnost připodobnit se Ježíši. Dělat to, co on udělal jako první. S ustrašeným postojem není člověk schopen láskyplného vztahu. Kdo na lásku neodpoví láskou, není schopen přijmout ani tu, která mu byla dána. Kdo odpoví, ten je schopen přijímat i dávat lásky stále víc.⁸⁹

Toto podobenství je aktuální stále, jako ostatně všechna. Nutí nás k zamyšlení. Není vždy nutné dělat velké věci, Bůh po nás nechce výkony, kterých nejsme schopni. Nejhorší je nedělat nic. Bůh štědře naděluje, zůstává jen otázka, jak člověk využívá svěřených darů.⁹⁰

2.4.4 Podobenství o posledním soudu

Ve zmíněné evangelijské kapitole popisuje Kristus chvíle posledního soudu. Je poslední z pěti velkých řečí, tzv. eschatologická řeč.⁹¹

V evangeliu sv. Matouše se Ježíš ztotožňuje s každým trpícím a nemohoucím nebo nějak strádajícím člověkem a vybízí nás k soucitu se všemi potřebnými. „*Pojďte požehnaní mého Otce, ujměte se království, které je vám připraveno od založení světa. Neboť jsem hladověl, a dali jste mi jíst, žíznul jsem a dali jste mi pít, byl jsem na cestě a ujali jste se mě, byl jsem nahý a oblékli jste mě, byl jsem nemocen a navštívili jste mě, byl jsem ve vězení a přišli jste za mnou.....Amen, pravím vám, cokoliv jste učinili jednomu z těchto nepatrných bratří, mně jste učinili*“ (Mt 25,34-39). Tato výzva je ještě umocněná na kontrastním pozadí „*Amen, pravím vám, cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mně jste neučinili*“ (Mt 25,45)⁹²

⁸⁸FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁸⁹FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

⁹⁰<http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-a/sverene-talenty/>

⁹¹https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/977912

⁹² *Nový zákon s výkladovými poznámkami: český ekumenický překlad*. 1. vyd. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. 519 s.

Pán Ježíš uvádí hladové, žíznivé... Jsou to kategorie, vycházející ze Starého zákona. Pro tehdejší dobu byly pochopitelné. Pro nás jsou to zástupné kategorie. Kritériem pro dnešní dobu by měli být lidé na okraji společnosti, marginalizované skupiny, potažmo všichni potřební. Kristus se s nepatrnými ztotožňuje a dobrovolně přijímá jejich utrpení a chudobu.

Toto podobenství nesměruje pouze k učedníkům Ježíšovým nebo k vyvolenému národu, ale ke všem národům, ke všem lidem. Vyplývá to z faktu, že někteří ani nevěděli, kdy učinili (nebo neučinili) nějaký skutek lásky. Kdo prokazuje lásku, patří ke spravedlivým, protože Bůh je v každém z nás. Výčet všech dobrých skutků je samozřejmě podstatný, důležitější je však, že Kristus se s hladovými, vězňenými a různě odstrkovanými lidmi ztotožňuje.⁹³

Kritériem posledního soudu pak není dodržování zákonů, ale vztah k „nepatrným“. Zákon není špatný, ale musí být chápán pravou láskou. Doslovná a strohá poslušnost, pokud ohrožuje lásku k bližnímu, staví se proti Bohu, který nepřijímá žádnou oběť, která se staví proti lásce.⁹⁴ Ježíš na toto upozorňoval několikrát, vždy při snaze farizeů obvinít ho z nedodržování zákona. Naznačoval také, že stojí nad zákonem: *Nebo nečetli jste v Zákoně, že v sobotu kněží v chrámě porušují sobotu a přece jsou bez viny? Říkám vám, že zde je někdo víc než chrám! Kdybyste věděli, co znamená: 'Milosrdenství chci, a ne oběť', neodsuzovali byste nevinné. Neboť Syn člověka je pánem nad sobotou.*“⁹⁵

Podle Silvana Faustiho toto podobenství o posledním soudu graduje opakováním udělali – neudělali. Souvisí se dvěma předchozími podobenstvími – O moudrých a pošetilých pannách a O hřivnách. Obstarat si olej zde představuje znásobit dar přijaté lásky službou nejpotřebnějším, a tím projevat a vyjadřovat lásku k Bohu.

Tento úryvek nás odkazuje eschatologicky z budoucnosti na přítomnost. Soud, kterým nás Syn člověka bude soudit je totožný s naším nynějším souzením, přijetím či odmítnutím chudého. My sami píšeme v každém okamžiku soud sami nad sebou.⁹⁶

To nás vede k zamyšlení. Nestačí jen dodržovat přikázání, předpisy a nařízení. Ježíš nás vybízí k tomu, abychom měli otevřené oči, empatické srdce, abychom měli ruce

⁹³ LIMBECK, Meinrad. *Evangelium sv. Matouše*. Přeložil Pavla BEZRUCHOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon. ISBN 80-7192-146-7.

⁹⁴ HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. Přeložil Svatopluk LÁB, přeložil František ONDRÁŠ. Praha: Česká katolická Charita, 1971.

⁹⁵ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

⁹⁶ FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha: Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

naplněné milosrdnými skutky. Každý, ať je chudý nebo bohatý, by - podle svých možností – měl mít na paměti blaho svých blízkých. Není možné jen přijímat nebo jen dávat. Hloubka křesťanské služby je výjimečná tím, že může být vyživována nevyčerpatelným zdrojem Boží lásky a milosrdenství. Službu v tomto kontextu nemusíme vnímat pouze jako zájem o fyzické blaho druhého, ale jako službu milosrdenství a lásky, které jsme schopni pouze díky Božímu vedení. Pak můžeme přijímat druhého člověka jako svého bližního.

3 Služba ženy ve světle teologie

V úvodu této části se věnuji Marii, která pokorně a tiše sloužila Kristu, doprovázela ho až na Golgotu a jak připomíná papež Pavel VI. – bude vždy představovat klíč ke správnému pochopení tajemství Krista a církve. Panna Maria je výjimečný a jedinečný člen církve a nejláskyhodnější Matkou.⁹⁷ Zamýšlet se nad tématem služby a vynechat Matku Boží není ani myslitelné.

Podle Benedikta XVI. „*Mezi svatými vyniká Maria, Matka Páně a zrcadlo veškeré svatosti*“.⁹⁸

3.1 Maria, Matka Boží, jako služebnice Pána

Maria, Matka Páně. Bůh ji uchránil dědičného hříchu, protože se měla stát Boží Matkou. V *Lumen gentium* je krásně vyjádřeno, že je Maria takřka modelována Duchem svatým.⁹⁹ Je plná milosti. Působením Ducha svatého je uchráněna dědičného hříchu a má se stát Matkou Božího Syna. Ale Bůh přesto ve své moudrosti chtěl, aby se sama, svobodně rozhodla. Aby souhlasila s Božím plánem.

V Popelce Nazaretské použil Václav Renč krásné verše, které vyjadřují napětí a očekávání celého vesmíru, kdy strom i tráva přestala růst, zastavil se proud času a celý kosmos čeká na slůvko z jejích úst.¹⁰⁰

Bůh respektuje lidskou důstojnost a svobodu. Maria v pozici služebnice Páně. A Bůh, který se chystá obětovat svého jediného Syna za hříchy nás všech, čeká na souhlas. V Marii se harmonicky kloubí svoboda s poslušností Bohu.¹⁰¹

⁹⁷ KATOLICKÁ CÍRKEV. Mezinárodní papežská mariánská akademie. *Matka Páně: památka, přítomnost, naděje: list Mezinárodní papežské mariánské akademie adresovaný těm, kdo se zabývají mariologií*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 168 s. ISBN 80-7192-762-7.

⁹⁸ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. 3., revid. vyd. Přeložil Ctírad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

⁹⁹ *Lumen gentium = Světlo národů: Věřoučná konstituce o církvi*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1970. 99, [2] s. Documenta; Sv. 5.

¹⁰⁰ RENČ, Václav. *Popelka nazaretská*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1969. 159, [1] s.

¹⁰¹ KATOLICKÁ CÍRKEV. Mezinárodní papežská mariánská akademie. *Matka Páně: památka, přítomnost, naděje: list Mezinárodní papežské mariánské akademie adresovaný těm, kdo se zabývají mariologií*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 168 s. ISBN 80-7192-762-7.

Maria přijala Boží Slovo, odpovídá nebeskému poslu „Jsem služebnice Pána, ať se mi stane podle tvého slova!“ (Lk 1,38).¹⁰² V této chvíli je s definitivní platností uvedena do Kristova tajemství.¹⁰³ Na Boží pokoru odpovídá pokorou. A s důvěrou říká Maria tato slova, která nám přinesla spásu. Nepřemýšlela nad důsledky svého rozhodnutí, které mohly být pro ni fatální. Být služebnicí se vším všudy, až do krajnosti. V tomto se Maria přibližuje Kristu, který nic nelpěl na tom, že je roven Bohu, vzal na sebe přirozenost služebníka.¹⁰⁴

Maria naprosto přirozeně a pokorně přijímala svou služebnou pozici a nestyděla se za svou pomíženost před Bohem. Velebila Boha a neotročila hříchu, proto se mohla Pánu bezvýhradně oddat. Protože se těsně přimkla k Bohu, byla její vůle totožná s vůlí Boží.¹⁰⁵

Při návštěvě Alžběty, které přichází posloužit tři měsíce před narozením Jana Křtitele, odpovídá na její pozdrav nádherným Magnificat – chvalo zpěvem, který tryská z jejího srdce a podle Redemptoris Mater je vnuknutým vyznáním její víry.¹⁰⁶ Maria, naplněna již Duchem svatým, děkuje Bohu, že na ni – nepatrnou služebnici – shlédl.¹⁰⁷ Velebí Hospodina, je pokorná a nechce být ničím jiným než služebnicí Páně.¹⁰⁸ Alžběta, plna Ducha svatého, vnímá Mariino zázračné mateřství. Podle listu Mezinárodní papežské mariánské akademie je to událost, kde hrál hlavní úlohu Duch svatý – jakési novozákonní protoletnice. Duch svatý také promluvil ústy proroka Simeona vnuknutým hymnem díkůvzdání Bohu a prorockými slovy ...její vlastní duši pronikne meč.¹⁰⁹

¹⁰² Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁰³ KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež. Redemptoris mater: encyklika Jana Pavla II. o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve z 25. března 1987. Překlad Terezie Brichtová. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 76 s. ISBN 80-7113-116-4.

¹⁰⁴ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁰⁵ BRICHČÍNOVÁ, Kateřina. Ve své lásce nás předem určil: předurčení : svatý Pavel, svatý Augustin a Vladimír Boublík. Svitavy: Trinitas, 2017. Studium. ISBN 978-80-86885-37-7.

¹⁰⁶ KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež. Redemptoris mater: encyklika Jana Pavla II. o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve z 25. března 1987. Překlad Terezie Brichtová. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 76 s. ISBN 80-7113-116-4.

¹⁰⁷ Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁰⁸ KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež a BENEDIKT XVI.. Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifiká Benedikta XVI. Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 4. vyd. Praha: Paulínky, 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.

¹⁰⁹ KATOLICKÁ CÍRKEV. Mezinárodní papežská mariánská akademie. Matka Páně: památka, přítomnost, naděje: list Mezinárodní papežské mariánské akademie adresovaný těm, kdo se zabývají mariologií. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 168 s. ISBN 80-7192-762-7.

Služebnost Marie podle encykliky Jana Pavla II *Mulieris dignitatem* spočívá v jejím přijetí Krista do svého života. „Kristus nepřišel, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil“ (Mk 10,45). A Maria ve spojení s Ním se zapojuje do mesiášské služby Kristovy. Sloužit znamená kralovat. Kristus nám ukazuje královskou důstojnost služby, se kterou je každý člověk ve svém povolání spjat.¹¹⁰

Další kapitola úzce souvisí s Marií, která je vzorem křesťanské ženy a matky. Její poslušnost a odvaha jít s Kristem křížovou cestou až na Golgotu, je velkou výzvou pro každého křesťana. Skrze ni se daří vytvářet důstojnější postavení žen, na které se velmi často pohlíželo (nebo pohlíží) v průběhu celé historie s despektem. V dnešní době, kdy žena se často stává prodejným zbožím a ztrácí svou sebeúctu, je pak tohoto Mariánského vzoru o to víc potřeba.¹¹¹

Maria ukazuje svým životem, že do středu svého života máme stavět Boha, ne sebe. Dává nám příklad, jak se setkávat s Pánem v modlitbě i ve službě potřebnému. Miluje celý srdcem, láskyplná služba se dá tušit v tichých skutcích. Nechává působit Boží slovo tak, že jím je celá proniknutá a může se stát matkou Krista. Chce být pouze služebnice Páně, je pokorná a nestaví své plány nad plány Boží. Tak může spolupracovat na Božím díle.¹¹²

V Marii je návrat k počátku důstojnosti a povolání ženy, tedy jaká byla žena v Božím záměru uvnitř Nejsvětější Trojice.¹¹³

3.2 Povolání žen ke službě

O tom, že muži mají ve službě církve své důležité místo, je zcela jasné a správné. Vnímám však historický vývoj v potlačení ženského prvku v působení církve za nešťastný. Zcela jistě to ani nebyl záměr Krista, jako hlavy církve. Nikde v evangeliu není ani stopa diskriminace žen, i když to bylo v této době běžné. Ježíš jim vždy

¹¹⁰JAN PAVEL II.. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

¹¹¹WEIS, Martin. *Mariánské květy: "--od této chvíle mě budou blahoslavit všechna pokolení--"*. Tišnov: Sursum, 2003. Studie Teologické fakulty Jihočeské univerzity. ISBN 80-7323-046-1.

¹¹²BENEDIKT XVI. *Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]*. 3., revid. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

¹¹³JAN PAVEL II.. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

projevoval úctu, ať už byly z jakékoli sociální vrstvy.¹¹⁴ K následování zve nás všechny, tím jasně ukazuje na univerzalitu evangelijního poselství. Ženy mají pozici o poznání těžší než muži, přesto však je jejich role ve službě bezesporu nezastupitelná. V následující kapitole bych ráda přiblížila ženy v prvotní církvi. Bylo jich jistě velmi mnoho, některé z nich jsou zachyceny v novozákonních listech a skutcích.

3.2.1 Ženy a jejich role ve službě prvotní církve

Služba ženy v Bibli nebyl podle Reinholda Ulonska žádný problém, naopak byla vítaná. Tento autor, německý teolog, upozorňuje, že ženy jsou ke službě povolány stejně jako muži. Rovnost před Bohem je dána v řádu stvoření. Muž a žena jsou si rovni a zároveň rozdílní. Ve své odlišnosti se však vzájemně doplňují, jsou na sobě závislí a na plnění společných úkolů se podílí každý svým způsobem – jejich role jsou odlišné. Ulonska zdůrazňuje, že v Bibli se tato komplementarita představuje jako různost v jednotě.¹¹⁵ „...není tu ani muž, ani žena; neboť vy všichni jste jedno v Kristu Ježíši.“ (Gal 3,28)¹¹⁶ Z tohoto textu Pavlova listu jasně vyplývá rovnost každého člověka před Bohem.

Tak jako jsou rozdílné dary Ducha svatého, pro každého jiný, stejně tak i povolání ke službě. Není to otázka nadřazenosti, ale naopak respektu k Bohem dané odlišnosti. Služba ženy může spočívat v zapojení se do liturgie, martyrie i diakonie, i když ne vždy stejně jako muži. Může se zapojit modlitbou a zpěvem: „*Zpívejte společně žalmy, hymny...oslavujte Pána z celého svého srdce:*“ (Ef 5,19)¹¹⁷ Svatý Pavel v listě Římanům posílá Foibé, která je doručitelkou tohoto listu, a vybízí k vřelému přijetí této spolupracovnice. Nazývá ji třemi tituly: sestra, jáhenka, pomocnice. Podle jeho slov to byla ochránkyně mnoha křesťanů, i jeho samého. Je pravděpodobné, že zastávala důležitou roli v prvotní církvi. Patřila ke kenchrejské obci. Působila v místech, kde byli

¹¹⁴JAN PAVEL II.. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

¹¹⁵ ULONSKA, Reinhold. *Služba ženy ve světle Bible*. Překlad Jan Žák. Albrechtice: Křesťanský život, [1996]. 78 s. ISBN 80-7112-035-9.

¹¹⁶ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

¹¹⁷ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

uctívání pohanští bohové. její úkol byl nelehký. Byla také křesťanským vzorem – což je dokázáno nápisem na náhrobním kamenu, nalezeném ve vykopávkách na Olivetské hoře začátkem 20. století: „*Zde odpočívá služebnice a nevěsta Kristova, jáhenka Sofia, druhá Foibé, zesnulá v pokoji.*“¹¹⁸ Pro rodinu to bylo tedy důležité vyznamenání.

Dále Pavel zmiňuje Priscillu a Akvilu – manžele, kteří s ním spolupracovali a byli mu velkou oporou. Poznali se v době, kdy Pavlovi nebylo nejlépe. Díky jejich pohostinství, nadšení a nezištné službě se stávají velmi blízkými Pavlovými spolupracovníky a následovníky Krista. Priscilla vyučovala řečníka Apolla hlubším znalostem ve víře a křesťanském učení.¹¹⁹

Ve Skutcích se nám představuje Lýdie, která nabídla svůj dům k dispozici. Pocházela z Thyatiru, byla schopná obchodnice s purpurem. Po křtu ve Filipech (byla první křesťankou na evropské půdě) se její vila stává útočištěm všech křesťanů v této obci. Lýdie svou obětavou, činnou a praktickou službou významně působila u zrodu evropského křesťanství.¹²⁰

Tabita je další ženou, která sloužila těm nejchudším v církevní obci v Jaffě. Jistě byla silnou osobností, opravdovou služebnicí Kristovou, která se s láskou dělí o majetek. Když náhle zemřela, vyprosil jí Petr navrácení do života.¹²¹

Svatý Pavel také velmi hezky mluví o Marii a dalších ženách, které velmi aktivní a obětavou službou spolupracovaly a zapojovaly se v prvotní církvi. Většinou všechny důležité spolupracovnice oslovoval v úvodním pozdravení každého listu.

Z těchto úryvků Nového zákona je možné vidět, jak důležitou roli ve službě Bohu ženy zastávaly. V Papežské encyklice *Mulieris Dignitatem* píše Jan Pavel II.: *...důstojnost ženy se měří řádem lásky, který je v podstatě řádem spravedlnosti a lásky bliženské.*“¹²²

¹¹⁸ LÄUFER, Erich 1927-. *Malí lidé v Novém zákoně*. Přeložil Dagmar ŠMERDOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-611-6.

¹¹⁹ LÄUFER, Erich 1927-. *Malí lidé v Novém zákoně*. Přeložil Dagmar ŠMERDOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-611-6.

¹²⁰ LÄUFER, Erich 1927-. *Malí lidé v Novém zákoně*. Přeložil Dagmar ŠMERDOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-611-6.

¹²¹ LÄUFER, Erich 1927-. *Malí lidé v Novém zákoně*. Přeložil Dagmar ŠMERDOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-611-6.

¹²² JAN PAVEL II.. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.

3.2.2 Charitativní služba a spiritualita svatých

Máme možnost vidět vzory křesťanské lásky ve svatých, kteří svou službou (caritas) prokazovali milosrdenství. Benedikt XVI. zmiňuje mimo jiné Martina z Tours (+397), který u města Amiens rozpůlil svůj plášť a rozdělil se o něj s nuzným, pro něj neznámým člověkem. Ve snu pak viděl Krista, oděného oním pláštěm.¹²³

Od Panny Marie a žen v začátcích církve jsem se přenesla v čase až do třináctého století. Bylo to období zakládání prvních hospiců, špitálních řádů a nemocnic, charitativní činnost přestává být výsadou kleriků. Zvyšuje se zájem laiků, zakládají se spolky a sdružení na pomoc nejruznějších marginalizovaných skupin. Podle Rosaria Messiny je tato doba přímo dychtivá a proscena touhou sloužit Kristu v nemocných a chudých, v čele se svatým Františkem, který popisuje, jak velkou milost obrácení dostal právě díky setkání s malomocnými a vzpomíná na dobu, kdy mu byl odporný už jen pouhý pohled na takto nemocného. Důležitost ztotožnit se s Kristem vyjadřuje slovy: „*V chudých a nemocných ukazuje Kristus sám své rány, své obnažení.*“¹²⁴

Svatý Bonaventura, který prostřednictvím mystického kruhu milosti může službu vnímat očima kontempace¹²⁵, říká: „*Proč jsi, duše, celý den ustaraná hledáním Krista? Já ti ukážu, snoubenko, kde je ten, kterého miluje tvá duše; jistě leží v nemocnici. Tam je v úzkostech, tam trpí. Běž k němu a služ mu, jemu nemocnému ukaž, že máš pro něj pochopení.*“¹²⁶ Proto se také nemocnice a hospice byly stavěny vedle kostelů a klášterů, byly nazývány dům Boží a spojovaly lásku k Bohu a lásku k bližnímu.

V této době žily svůj pozemský život dvě svaté české ženy, které jsou mi velmi blízké – Anežka Přemyslovna a Zdislava z Lemberka. Nevím, jestli se tyto dvě svěťice měly možnost potkat, ale určitě je spojovala touha sloužit Kristu ve svém bližním. Bylo to v době občanské války, kdy na jedné straně je prolévána krev v touze po světské moci a na druhé straně narůstá počet lidí potřebných, chudých, zohavených různými

¹²³ BENEDIKT XVI. Deus caritas est: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]. 3., revid. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

¹²⁴ MESSINA, Rosario a Terezie BRICHTOVÁ. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-859-3.

¹²⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹²⁶ MESSINA, Rosario a Terezie BRICHTOVÁ. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-859-3.

nemocemi a hladových. Anežka i Zdislava, ačkoli obě ze šlechtického rodu, našly svůj poklad ve službě trpícím. Ve službě Kristu.

Matka Tereza je světice naší doby. Podobně jako Anežka a Zdislava si zvolila cestu láskyplné služby. Její touhou bylo prostřednictvím služby těm nejubožejším utišit Boží žízeň. Je vzorem nám všem, že i v dnešní moderní době si můžeme udělat místo pro své bližní a potřebné. Stačí jen odložit lhostejnost, která nás dělá slepé k potřebám druhých.

3.2.3 Anežka Česká, patronka charity

Svatá Anežka je našim vzorem ve službě i v touze po Kristu. Byla ochotná vzdát se bohatství a titulů pro bohatství nejvyšší. Přesto, že byla královskou dcerou, po smrti svého otce se rozhodla následovat největší výzvy své doby – ideál chudoby svatého Františka. Zakládá špitál pro chudé na Starém Městě pražském. V jeho blízkosti pak klášter. Oslovena myšlenkou chudoby pro Krista se rozhodla Anežka odmítnout všechny výhodné královské sňatky, dokonce i císařskou korunu.¹²⁷

Roku 1234, ve věku 23 let vstupuje Anežka do kláštera a stává se abatyší. S pomocí svého bratra Václava vybuodovala jeden z nejkrásnějších gotických klášterů. Spojoval dvě sdružené instituce – klarisek a minoritů - a společný kostel.

Anežka šla proti proudu. Rozruch byl celoevropský. Velmi ji ovlivnil život a spiritualita sv. Kláry a sv. Františka. Vzájemná korespondence se sv. Klárou ji tvaruje a pod jejím vlivem se vzdává vedení špitálu, které předává řádu křížovníků s červenou hvězdou, založeného Anežkou. Pochopila podstatu chudoby a na špitál převedla celý svůj majetek.¹²⁸

Řád křížovníků s červenou hvězdou je jediný český řád. Odbočky vznikají také ve Stříbře, Mostu, Chebu a ve Slezsku. Věnovali se výlučně péči o nemocné, chudě, postižené.

Anežka, se svým špitálem jako institucí, je zakladatelka sociální sítě. Dokázala odolat světskému kouzlu, vydala se cestou chudoby, a místo aby si nechala sloužit, sloužila Kristu v těch nejubožejších.

¹²⁷WEIS, Martin. *Svaté královny: fides, caritas, martyrrium*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita, 2013. 198 s. ISBN 978-80-555-0948-8.

¹²⁸http://www.oslj.cz/wp-content/uploads/2016/10/9_6.pdf

Velmi jí záleželo na českém národě. I přes svůj život v chudobě nepřestala být přemyslovskou princeznou a starala se o dobro národa.¹²⁹

Podle profesora Weise lze svatou Anežku nazvat nejen patronkou charity, ale také andělem míru. Přispěla k ukončení občanské války, která byla doprovázena opravdu velkým krveprolitím. Stáli proti sobě otec a syn. Právě na půdě kláštera na Františku pak došlo ke smíru obou stran.¹³⁰

Anežka byla podle kronikářů velmi soucitná a empatická, pro každého měla úsměv a láskyplný pohled. V obdobích hladu a epidemií obětavě sloužila všem potřebným.¹³¹ O její svatořečení usilovala mimo jiné už Eliška Přemyslovna a po ní její syn Karel IV., který byl jako dítě uzdravený z nemoci právě na přímluvu svaté Anežky.¹³²

Český národ provázela tato světice celá staletí, nejvíce se k ní utíkal v době, kdy byl utiskovaný různými politickými nešvary, naposledy v době totalitní komunistické zvůle. Proto započaté desetiletí duchovní obnovy a svatořečení Anežky v listopadu 1989 bylo ve znamení naděje, což se také projevilo velkým množstvím poutníků do Říma. Následující události, kterých jsme byli svědky, se přičítají také mocným přímluvám svaté Anežky, a jistě právem.

3.2.4 Zdislava z Lemberka, královna chudých a trpících

Svatá Zdislava, jejíž jméno nosím, a která je patronkou křesťanských rodin, se pro mě stala velkým vzorem a inspirací. Vnímala jsem její pomoc a přímluvu v průběhu života mnohokrát. Ve službě bližnímu i v evangelizaci, svým životem a svatostí a uměním kontempace je příkladem a posilou v dnešní hektické a uspěchané době.

Poměrně krátký život Svaté Zdislavy byl naplněn obětavou láskyplnou službou. Kardinál Trochta v předmluvě ke knize P. Ambrože Svatoše o ní píše, že dovedla ideálně spojit duchovní a rozjímavou povahu Marie s aktivním působením Marty. Dovedla citlivě propojit lidské potřeby a Boží vůli. Na svou službu se připravovala

¹²⁹<https://dvojka.rozhlas.cz/svou-rolu-sehrala-i-v-dobe-totality-osudove-zeny-anezka-ceska-7455371>

¹³⁰ <https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2016-07-25-16-00-00/?play=1>

¹³¹ WEIS, Martin. *Svaté královny: fides, caritas, martyrium*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita, 2013. 198 s. ISBN 978-80-555-0948-8.

¹³² <https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2016-07-25-16-00-00/?play=1>

modlitbou, rozjímáním a kajícím životem, kdy se snažila pochopit Boží lásku k lidem. Trochta to nazval škola Kristova kříže.¹³³

Svatá Zdislava se naučila s pokorou vnímat Boží vůli a tak se mohla stát nástrojem k jejímu naplňování. Její činnost byla naplněná láskou a milosrdenstvím, obětavě sloužila chudým a nemocným, neštítala se lidí bez domova. V těch nejobožejších sloužila samotnému Kristu, což je podstata křesťanské služby. V tom je příkladem pro všechny pomáhající. Podle Ambrože Svatoše její láska a přátelství s Bohem se projevila skutky. Byla také představitelkou laického apoštolátu v severních Čechách. Po příchodu bratří dominikánů do Jablonného, kde nechala svatá Zdislava postavit kostel sv. Vavřince s klášteřem, se začal zušlechťovat náboženský život. Také vzdělanost se díky Zdislavě hodně rozšířila. Založením kláštera v Jablonném a Trutnově položila základy tamějším školám.¹³⁴ Zdislava během svého krátkého, naplněného života ukázala, že služba Kristu v bližním, starost a pečování o velkou rodinu a stavovské povinnosti je možné v pokoře zvládnout.

Jakub Deml postihl věrný obraz svaté Zdislavy, když napsal: „*V chudých a trpících viděla Krista Pána, jdoucího pod těžkým břemenem na Golgotu. Pod její rukou se zázračně hojí rána, už jenom pohledem zlo se mění v dobrotu...*“¹³⁵

Zdislava je na pozadí středověkých dějin ochránkyní pospolitosti mezi lidmi bez ohledu na jejich jazykovou příslušnost či jiné rozdíly. I v jednadvacátém století je duchovní oporou nového euroregionu. Setkávají se zde poutníci převážně z naší země, z Německa, Polska a obyvatelé Lužice, ale i dalších zemí.¹³⁶

3.2.5 Terezie z Kalkaty – Matka Tereza

Téměř celý svět ji zná jako Matku Terezu, misionářku v indické Kalkatě. Založila řád misionářek lásky. Láska a služba byl pro ni život. Bez lásky by se nemohla věnovat žebračkům lidem s tělem znetvořeným leprou, nemocným s infekčními chorobami, sbírat

¹³³ SVATOŠ, Ambrož. *Blahoslavená Zdislava*. Olomouc: Dominikánská Edice Krystal, 1948. 181-[I] s. Dominikánská edice Krystal; Sv. 93. S. 1

¹³⁴ SVATOŠ, Ambrož. *Blahoslavená Zdislava*. Olomouc: Dominikánská Edice Krystal, 1948. 181-[I] s. Dominikánská edice Krystal; Sv. 93. S. 36

¹³⁵ WEIS, Martin. *Svaté královny: fides, caritas, martyrium*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita, 2013. 198 s. ISBN 978-80-555-0948-8.

¹³⁶ WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Svatá Zdislava a její doba*. Přeložil Petr KYNCL. Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Martin, 2002. ISBN 80-85955-24-5.

chudáky na ulici, odložené děti, narkomany. Milovat pro ni nebyla jen prázdná slova, ale skutky milosrdné lásky.

Pocházela z Albánie a svůj řeholní život začala v Irsku, vzápětí však odjíždí do Indie, kde se postupně rozrůstá Bohem požehnané dílo. Je zakladatelkou Domu umírajících Nimral Hriday, kde mohli důstojně prožít svůj konec života lidé z ulice, založila Dům dětí, Sithu Bhavan, útočiště mnoha nechtěných a nemilovaných dětí. První vesnice malomocných, Shantinagar, byl jen začátek tohoto díla. V roce 1992 se staraly misionářky lásky jen v Indii o 150 000 malomocných.¹³⁷ Úcta k lidskému životu a respekt a tolerance k různosti je pro Matku Terezu zcela přirozené.

Svůj entuziasmus a nevyhasínající nadšení vysvětlila Matka Tereza tím, že z každé tváře hladovějícího dítěte, nemocného nebo umírajícího člověka na ni hledí Kristova tvář. Když komukoli slouží, slouží svému Spasiteli a Pánu.¹³⁸

Rosario Messina v Dějinách charitativní činnosti představuje některé myšlenky Matky Terezy, které jsou zapsány. Její filosofií je Boží, neutuchající žízeň po naší dobrotivosti. Bůh se stává žebrákem a uvězněným, obléká na sebe tělo každého bezdomovce a chudého, opuštěného dítěte. Bůh prosí o útulek v srdci člověka.¹³⁹

Stejným tématem se zabývá také Joseph Langford. Podle něj Matka Tereza porozuměla podstatě Božího milosrdenství, že každý potřebuje víc lásky, než si zaslouží. Bůh nás miluje ne pro naše zásluhy, ale miluje nás jako první, se všemi našimi chybami a nedostatky, takové, jací jsme. Bůh se k nám sklání. A znovu je tu metafora žízně – spalující, neuhasitelné Boží žízně.¹⁴⁰ Připodobnění ke kapce čisté vody je blízké a pochopitelné všem napříč generacemi, vzděláním nebo kulturou. V Indii je čistá voda hodně vzácná. Ale nejen v Indii když má člověk žízeň, netouží po ničem jiném, než po čisté vodě.

Umírající Ježíš na kříži volal: „Žízním!“ Jeho zvolání se ozývá přes všechna staletí k našim srdcím. Matka Tereza to pochopila. To nebyla fyzická žízeň, ale žízeň po duších nás všech, za které umíral. Žízní po naší lásce. Čím více se přiblížíme ke Kristu, tím silněji poznáme Jeho žízeň. Matka Tereza učila své sestry kontemplaci

¹³⁷ NĚMCOVÁ, Dana. *Matka Tereza s Danou Němcovou*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 88 s. S. Autor - téma; sv. 8. ISBN 80-7192-562-4.

¹³⁸ FEEHAN, James A. *Bůh ukrytý v přibězích*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 130 s. ISBN 80-7192-561-6.

¹³⁹ MESSINA, Rosario a Terezie BRICHTOVÁ. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-859-3.

¹⁴⁰ LANGFORD, Joseph. *Skrytý oheň: setkání, které změnilo život Matky Terezy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-429-3.

modlitbou i službou. Boží touhu hlásala slovy i skutky. Její místo bylo u malomocných, hladových, opuštěných, sirotků, odmítaných lidmi i státem.

Její působení bylo ale mnohem širší. Při cestě do bohaté části světa poznala jinou chudobu – chudobu ducha. Pochopila, že každý člověk má v sobě kousek Kalkaty, možná nemá fyzické rány, ale má bolavé srdce.¹⁴¹

Matce Tereze byla za její činnost udělena řada ocenění, mezi nimi i Nobelova cena míru. Ona však sloužila s bezpodmínečnou láskou, přijala Kristovu výzvu: „Kdo chce být první, buď ze všech poslední a služebník všech.“

Matka Tereza vnímala také, jak důležitá je modlitba, která slouží jako prostředek a cesta k nevyčerpatelnému zdroji lásky síly v činorodé službě. Věděla, že bez této posily a bez niterného kontaktu s Bohem by člověk zmalomyslněl a nebyl schopný lásku předávat a sloužit Kristu v nejobožejších.¹⁴²

Podle encykliky *Deus caritas est* zůstávají svatí, kteří se setkávali v bližním s Bohem „tváří v tvář“ význačnými vzory sociální lásky (*caritas*) a vnášejí světlo do lidských dějin, protože jsou to mužové a ženy víry, naděje a lásky.¹⁴³ Mezi ně Matka Tereza jistě patří, protože nám jedinečným způsobem otevřela okno do Božího srdce.¹⁴⁴

¹⁴¹ LANGFORD, Joseph. *Skrytý oheň: setkání, které změnilo život Matky Terezy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-429-3.

¹⁴² BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]. 3., revid. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

¹⁴³ KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež a BENEDIKT XVI.. *Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 4. vyd. Praha: Paulínky, 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.

¹⁴⁴ LANGFORD, Joseph. *Skrytý oheň: setkání, které změnilo život Matky Terezy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-429-3.

4 Služba v pomáhajících profesích ve světle teologie

Bůh se sklonil k člověku ve své lásce tak, že poslal svého jednorozeného Syna... Kristus je vzorem služebníka nad jiné. Sám o sobě říká, že přišel, aby sloužil a mnohokrát zopakoval a vyzval všechny k následování.

4.1 Kořeny charitativní služby

Charitativní služba zcela jistě souvisí se službou zmiňovanou v Bibli. Již v starozákonní době bylo silně vyvinuté prosociální cítění. Pravidly se podrobně zabývá Exodus, kde najdeme předpisy nejen pro správnou bohoslužbu, ale i pro službu člověku. Podle Jakuba Doležela je tento fakt z hlediska teologie zásadní, protože se před Bohem dává péče o chudé a slabé na stejnou úroveň jako kultická služba. V Levitiku je Nejrozšířenější sbírka zákonů je pak Deuteronomium. Obzvláště velký důraz byl kladen na ochranu nevíce ohrožených skupin ve společnosti. Velmi často jsou v této souvislosti vzpomínáni sirotci a vdovy. Byla to skupina, která se mohla lehce stát předmětem manipulace, proto potřebovali zvláštní ochranu. Patřili sem však i staří a cizinci.¹⁴⁵

Původem křesťanské služby je Boží láska. Syn Boží se stal člověkem a celá jeho činnost, působení a jednání je službou. Ježíš uzdravoval malomocné, nemocné, různě postižené, měl velký soucit s každým trpícím člověkem. V tomto Ježíšově milosrdném jednání, v jeho sklánění k potřebným, se zjevoval Boží soucit s trpícími, Boží láska a slitování.¹⁴⁶

Kristova služba není pouhé uzdravování. Soucítění a empatie znamená prožívání s druhým člověkem jeho bolesti a strádání jako své vlastní. To však lze pouze díky velké bliženské lásce. Ježíš nás také učí v podobenství o milosrdném Samaritánovi univerzalitě lásky a milosrdenství, což patří k základům křesťanské služby: „*Slyšeli jste..... Ale já vám říkám: Milujte své nepřátele a modlete se za ty, kdo vás pronásledují.*

¹⁴⁵ MARTINEK, Michael. *Praktická teologie pro sociální pracovníky*. 2. vydání. Praha: Jabok, 2010. ISBN 978-80-904137-6-4.

¹⁴⁶ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

*Tak budete syny svého nebeského Otce*¹⁴⁷ Napomíná nás také, abychom byli milosrdní, jako je milosrdný otec. Podle Pospíšila k následování Krista patří nepochybně i křesťanská charitativní služba.¹⁴⁸ Můžeme se domnívat, že dnes už není této činnosti potřeba. V naší společnosti možná nejsou žízniví a hladovějící, jsou tu však nové skupiny potřebných, které zrodila doba. Jsou to například lidé s různými druhy závislosti, běženci a podobně.

4.2 Synkatabasis v praxi služby

Podle Františka Burdy je u Krista teorie a jednání v dokonalé jednotě a působí současně pro všechny potřebné. Výzva k napodobování sklonění má pak dvě strany – napodobování smýšlení a napodobování jednání.¹⁴⁹ Podle autora se sám Bůh stává figurou nápodoby v osobě Ježíše Krista. Jeho synkatabatické vyjítí ze sebe je motivováno láskou k Otci a láskou k lidem, obojí v nerozlučném vztahu.¹⁵⁰

Tyto znaky se pak staly základem nové kultury služby, kde se vymezuje pojem „lidskost“. Patří sem modely jednání jako:

- Ježíš se ztotožňuje s každým člověkem, který potřebuje pomoc;
- Láska je základním prostředkem k naplnění lidské existence;
- Člověk je chápán jako Boží dítě, součást Kristova těla a Boží chrám, z čehož plyne, že jsou si všichni lidé rovni na základě vnitřní nezcizitelné důstojnosti;
- Každý lidský život je na základě jeho nezcizitelné důstojnosti hoděn od početí až do smrti ochrany;
- Společnost i jedinci se zapojují do charitativního a zdravotního nasazení pro slabé a chudé;

¹⁴⁷ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁴⁸¹⁴⁸ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁴⁹ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁵⁰ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

- Ježíš se solidarizuje s každým utrpením, se slabými, chudými, zavrženými, umírajícími a především s těmi, kdo jsou nejpotřebnější, a skrze svůj kříž dává jejich utrpení význam.¹⁵¹

C. V. Pospíšil zdůrazňuje, že služba není pouhé pečování či zdravotnické úkony. Je to vztah, založený na důvěře. V tomto vztahu se pak setkává člověk strádající a jeho důvěra na straně jedné a svědomí sloužícího člověka na straně druhé. Ten by měl svým přístupem vytvářet prostor pro tuto důvěru. Svědomí v tomto případě není pouhé dodržování mravních zásad. Je to otázka srdce člověka, ve kterém působí Bůh. Sloužící se sklání k potřebnému a napodobuje tak Boží sklonění k celému lidstvu. V Božím sestoupení a sklonění k člověku je celé Boží zjevení. Řečtí otcové v této souvislosti mluví o synkatabasis, západní otcové vyjadřují Boží sklonění jako *codescendentia*.¹⁵² Jan Heller vysvětluje, že oba výrazy – *synkatabasis* (z řečtiny) i *kondescence* (z latiny) znamená spolu dolů kráčení, spolusestoupení – buď společně nebo ve stejném čase.¹⁵³ V Bibli se tyto výrazy téměř nepoužívají, ale dále se s učením o Boží sestoupením a sestupováním setkáváme od počátku křesťanství. Má svůj pevný bod již v učení nejvýznamnějších církevních otců.¹⁵⁴

Boží sklonění k člověku má podle Pospíšila trojí povahu. V prvním Bůh sestupuje, aby pomáhal – například v (Ex 3,7 – 10), kdy Hospodin posílá Mojžíše, aby vyvedl Boží lid z Egypta. Druhým bodem onoho pomyslného trojúhelníku je Boží sklánění k člověku v podmínkách, které jsou mu blízké, v jeho kultuře, přizpůsobuje se jeho myšlenkovým schopnostem a možnostem. Posledním vrcholem graduje Boží sklánění ve vtělení Božího Syna.¹⁵⁵

Také Burda píše, že v praxi služby by neměl člověk vnímat napodobení Božího sklonění jako manipulaci s potřebným a předpokladem, že se bude chovat, jednat a smýšlet jak se mu to naplánuje. Naopak – nápodoba Božího sklánění je v přijetí potřebného člověka takového, jaký je, se všemi jeho nedostatky. Tedy na základě

¹⁵¹ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁵² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁵³ HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

¹⁵⁴ HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

¹⁵⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

vztahové rovnocennosti – skloněním se do světa a na úroveň druhého. Vrcholným vzorem sklonění a služby je Bůh.¹⁵⁶ Na prvním místě máme napodobovat Krista ve svém svědomí, ze kterého pak pramení naše smýšlení a konání.

Svědomí Pospíšil zmiňuje jako třetí styčný bod mezi strukturou Božího zjevení a charitativní službou. Cituje odstavec z Charty pracovníků ve zdravotnictví:

„Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru.“¹⁵⁷

Podle Burdy je možné aplikovat tři pilíře synkatabáze do praxe služby.

V prvním pilíři vyvádí Bůh člověka z otroctví – z toho, co jej svazuje a pohlcuje, takže se nemůže ničemu jinému věnovat – do svobody. Sklonění zde znamená citlivé vnímání situace člověka, ulehčení jeho břemene. Učíme se doprovázet a posilovat v naději.

Druhý pilíř sklonění znamená naslouchání a vnímání vnitřního i vnějšího světa toho, k němuž se skláníme. Ne z objektivního hlediska, jak to vidí pomáhající, ale z hlediska potřebného člověka, z jeho úhlu pohledu. Aktivně se zajímat o jeho přirozené prostředí, ve kterém žije, o jeho zázemí, vztahy, zajištění a zájmy. Zároveň se zajímat o skutečnosti, které vytváří jeho přirozený svět, jeho hodnotový systém, kulturní zvyklosti, rozumové schopnosti, sociální zázemí.

Třetím synkatabatickým pilířem je vystoupit ze sebe sama, opuštění svých představ a nadřazenosti, převahy, opuštění svého hodnocení, abychom se mohli stát rovnocennými partnery.¹⁵⁸

Jan Heller nám ukazuje na Boží jednání, které je napříč Starým i Novým zákonem přímé a pravdivé. Boží sklánění je vlastně opakem lidského vzpínání. Klíčové je Boží sklonění k člověku, Boží sestoupení a sestupování. Bůh z vlastní vůle, dobrovolně sestupuje tak blízko, že se stává služebníkem všech a zjevuje se v Kristu, aby nás spasil.¹⁵⁹

V průběhu celého Starého zákona můžeme sledovat Hospodinovo sklánění k vyvolenému národu. Jde člověku naproti jako první, ne až jako odpověď na vzývání,

¹⁵⁶ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁵⁷ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁵⁸ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁵⁹ HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

což byla běžná představa při uctívání pohanských bohů. Bůh však se sklání k člověku milosrdně, ať to plánujeme, nebo ne.¹⁶⁰

Podle Hellera se Bůh sklání a sestupuje do lidského slova a představ, abych ho mohli poznávat, chválit a vzývat. Dále se skláněl k vyvolenému národu v dějinách Izraele a sklání se pořád ke všem lidem tím, že nás vysvobozuje z otroctví hříchu do svobody.

Nejdůležitějším bodem Boží kondescence – synkatabasis je vtělení Ježíše Krista, kdy Bůh sestoupil do lidské bídy, utrpení a smrti. Podle teorie Jana Zlatoústého pak rozlišujeme Boží sestoupení ve slově Písma, ve vtělení Slova – tedy v Kristu a ve svátostech, zejména v eucharistii, kde vtělení tajemně pokračuje. Starý zákon svědčí o tom, jak Hospodin sestupoval, Nový zákon svědčí, jak sestoupil (a dál sestupuje) v Kristu.

Tuto skutečnost, že Bůh, který všechno přesahuje, sestoupil z lásky k člověku a stal se služebníkem všech a stále se k nám sklání a sestupuje, nedokážeme nikdy plně pochopit.¹⁶¹

4.3 Člověk jako objekt i subjekt služby

Centrem zájmu služby v pomáhajících profesích je na prvním místě člověk. Jako objekt i jako subjekt. Služba v sobě nese naplnění lidskosti a Burda se v kapitole Služebné aspekty biblické antropologie ptá, „co je to člověk“. Kulturní odlišnosti národů v sobě nesly odlišný přístup k trpícímu člověku. Křesťanský přístup, který vychází již ze starozákonního pohledu, svým způsobem ovlivnil sociální systémy v Evropě. Z toho vychází pojetí člověka jako jedinečné a nenahraditelné bytosti, která má svou vlastní nezpochybnitelnou důstojnost.¹⁶²

¹⁶⁰HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

¹⁶¹HELLER, Jan. *Bůh sestupující: Pokus o christologii Starého zákona*. 1. vyd. Praha: Kalich, 1994. 159 s. ISBN 80-7017-780-2.

¹⁶²BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

Podle Bible v první kapitole Genesis (Gn 1,26)¹⁶³ byl člověk stvořen k Božímu obrazu a k Boží podobě. Metafora obrazu v sobě nese nejen to, co je na povrchu, a také vnitřní podstatu a charakter. Obraz se zrcadlí v nitru.

Podoba není nikdy definitivní, je dynamická a je v rovině vztahu, komunikace a participace. Prostorem pro tento vztah je svědomí, schopnost naslouchání pravdě o sobě, otevřenost vůči jejímu působení, vůči působení milosti. Každý člověk je Božím obrazem, ale Boží podobou se člověk stane, až když začne vnímat lidství nejen jako dar, ale také jako úkol.¹⁶⁴

Utrpení Krista má vždy lidskou podobu, Ježíš se ztotožňuje s každým trpícím, utiskovaným, ponižovaným a odmítaným člověkem. Ukřižování bylo odmítnutí Boha, odmítnutí Boží lásky, která se nám pokorně daruje. Hřích je také odmítnutí Boží milosrdné lásky, kdy se člověk podílí na ukřižování a ničí v sobě Boží obraz. Avšak láska, trpělivá a pokorná, s kterou se Bůh daroval, je tak velká, že neexistuje hřích, který by nemohla překonat.¹⁶⁵ Ve službě druhému se může člověk přiblížit Kristu tím, že trpícímu pomáhá nést jeho těžký kříž. Tak se zároveň Kristu připodobňuje.

Smyslem služby je pomoc trpícímu či strádajícímu člověku. Pomáhající by měl být schopen vnímat druhého bliženeckou láskou. Zároveň mít na paměti, že tento potřebný, konkrétní člověk, ke kterému se sklání, má svojí lidskou důstojnost, je jedinečný a je stejným obrazem Božím, jako on.¹⁶⁶ Je to pozvání k službě lidské důstojnosti a tím sebeuskutečňování vlastní identity.

V charitativních organizacích, kde je potřeba vynaložit veškeré úsilí pro obětavou službu, je samozřejmě velmi důležitá odborná péče a odborná kompetence. Je to činnost, na kterou se pomáhající školí a připravuje. Tento předpoklad však sám o sobě pro křesťanskou službu nestačí. Neméně důležité pro trpícího člověka je zakoušet lidskost, empatii a vnímavé srdce. Benedikt XVI. upozorňuje, že pro ty, kteří pracují v pomáhajících profesích, by měla být také „formace srdce“, kdy při setkávání

¹⁶³ Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

¹⁶⁴ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁶⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

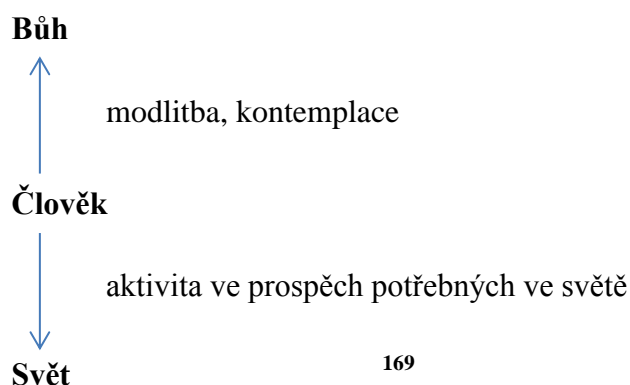
¹⁶⁶ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

s Kristem se probouzí láska k bližnímu. Pak přikázání lásky k bližnímu působí přímo z nitra člověka, nikoli jako pravidlo zvenčí.¹⁶⁷

Skrze křesťanskou službu se může lidem zjevovat a působit Boží láska a milosrdenství. Aby mohl tímto způsobem působit Duch svatý, je nezbytná modlitba a přiblížení se Bohu; pak je možné s Kristem vstupovat do tajemství služby, jak to popsal svatý Bonaventura z Bagnoregia v christologicko - soteriologickém kruhu milosti.¹⁶⁸

4.4 Christologicko – soteriologický kruh milosti

Většina lidí, podle Pospíšila i mnoho teologů, pohlíží na kontemplaci a modlitbu jako na nasměrování člověka vzhůru k Bohu, zatímco při službě potřebným či nemocným vnímá nasměrování člověka dolů – tedy směrem od Boha do světa. Toto schéma se jeví jakoby služba a kontemplace spolu neměly nic společného. Grafické znázornění tohoto schématu, které jsem zpracovala podle Kateřiny Brichcínové, nám ukazuje, že podle tohoto modelu může člověk stát čelem buď k Bohu, nebo k potřebnému člověku. V tomto případě ale vždy bude obrácen k někomu zády.

¹⁶⁷ BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI. [biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]. 3., revid. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

¹⁶⁸ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

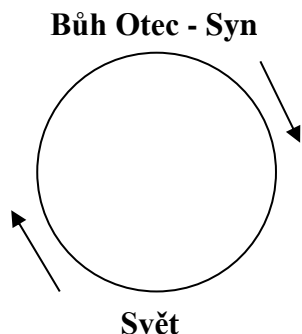
¹⁶⁹ Obrázek podle Kateřiny Brichcínové

Významný a převratný pohled na křesťanskou charitativní službu popsal ve svém díle svatý Bonaventura z Bagnoregia – podle jeho slov je to putování člověka do Boha.¹⁷⁰

Podle tohoto schématu je možné sladit kontemplativní modlitbu se službou. Svatý Bonaventura vycházel z toho, že kruh je nejdokonalejší geometrický tvar (podle svatého Augustina). V Janově evangeliu „*Vyšel jsem od Otce a přišel jsem do světa. Opět opouštím svět a jde k Otci.*“ (J 16,28)¹⁷¹ Z toho lze vyčíst, že vtělený Syn, který vyšel od Otce, je pořád obrácen čelem k Otci.¹⁷²

Výhodou tohoto modelu je, že neexistuje žádné napětí nebo protiklad mezi kontemplací a službou, na rozdíl od lineárního modelu. Pohyb ke světu není opakem pro pohyb k Otci. Kristus ve všem, co koná, je stále zaměřen k Otci, jeho spiritualita je tedy dokonale kontemplativní a současně sloužící v zájmu o člověka.

Janův text o vtěleném Slovu navazuje na Izajáše: „...*tak je tomu se slovem, jež vychází z mých úst, nevrací se ke mně bez účinku, aniž splnilo, co jsem chtěl, a uskutečnilo, co je jeho posláním.*“ (Iz 55,11)¹⁷³

174

¹⁷⁰ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁷¹ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

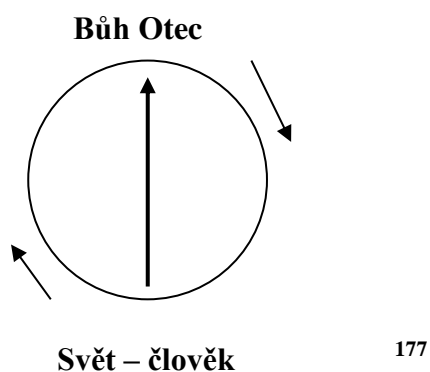
¹⁷² POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁷³ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.

¹⁷⁴ Obrázek podle Kateřiny Břichcínové

Kristus vyšel od Otce do světa. My po jeho vzoru musíme nejdříve vystoupat k Bohu. To se děje modlitbou, rozjímáním, četbou Božího slova, eucharistií. Smyslem tohoto výstupu je následné spolusestoupení s Kristem do tajemství služby a následování Krista v poslušnosti až k smrti.¹⁷⁵ Jedině tak může člověk dojít spásy.

Svatá Terezie od Ježíše v knize *Cesta k dokonalosti* vysvětluje, že kontemplace a modlitba, stejně jako služba bližnímu, ošetřování trpících, ale i jakákoli podřadná práce může být služba Kristu, jestliže je to služba pokorná a radostná.¹⁷⁶

Na třetím schématu vidíme šipku uvnitř kruhu, která směřuje přímo nahoru – k Bohu. V okamžiku smrti je člověk Bohu nejvíc vzdálen. Ponoření do tajemství kříže, utrpení a smrti, kdy je připodobnění se Kristu ve sklonění a službě chudým, trpícím a nemocným.

Tajemný sestup kontemplativního člověka s Kristem se děje v skutcích tělesného a duchovního milosrdenství. Skutky tělesného milosrdenství vycházejí z Matoušova evangelia:¹⁷⁸ sytit hladovějící; poskytovat přístřeší lidem bez domova; oblékat ty, kteří nemají nic na sebe; ujímat se těch, kdo jsou na cestách; navštěvovat nemocné (a pečovat o ně); navštěvovat uvězněné; pohřbívat zesnulé. Skutky duchovního milosrdenství: dávat radu pochybujícím; poučovat neznalé; napomínat ty, kdo hřeší; těšit zarmoucené;

¹⁷⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁷⁶ TERESA DE JESÚS a Josef KOLÁČEK. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. Karmelitánská spiritualita [Karmelitánské nakl., edice]. ISBN 80-900138-6-4.

¹⁷⁷ Obrázek podle Kateřiny Brichcínové

¹⁷⁸ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

odpouštět urážky; trpělivě snášet obtíže; prosit Boha za živé i mrtvé.¹⁷⁹ Pospíšil upozorňuje, že v případě duchovního milosrdenství musí vždy předcházet modlitba za potřebného a případné napomenutí má vycházet z lásky k bližnímu, nikoli z nadřazeného postavení soudce a moralisty. Preventivní zhodnocení vhodnosti takového skutku je velmi žádoucí.¹⁸⁰

4.5 Úskalí služby

Vycházení ze sebe sama a sklánění se k bližnímu a jeho potřebám - stejně jako Bůh vychází ze sebe sama a sklání se ke stvoření a k člověku – to je měřítko, které pomáhá rozlišovat pravou a falešnou identitu. Vycházení ze sebe sama a sklánění se k bližnímu označuje existenci člověka jako existenci darovanou a darující se.¹⁸¹

Falešný obraz lidské identity ukazuje na vyšší míru sebestřednosti a menší schopnost empatie, vnímání utrpení a naslouchání, omezenou schopnost rovnocenných vztahů a vypočítavost ve výběru těch, komu je výhodné ochotně poskytnout službu.¹⁸²

Lidské nitro, pokřivené hříchem a odmítáním Boží lásky, v sobě vytváří nesprávný obraz Boha. Člověk se pak zpronevěřuje sám sobě a podle Pospíšila s pradávnu touhou být jako Bůh propadá modloslužbě. Náhrada pravého Boha však nemůže člověka uspokojit a učinit šťastným, působí bolestné odloučení nejen od Boha, ale i od svých blízkých, ztrácí soulad s okolím, společenstvím, přírodou. Projevuje se tady jasně, jak velkými Božími dary jsou pokoj, který pramení od jediného Boha a společenství.¹⁸³

Falešných obrazů je velmi mnoho a člověk je může rozlišit pomocí svědomí. Sebestředné tendence a egoismus, uctívání sebe sama stojí na místě Božího obrazu v srdci člověka. Kariéra, majetek, sláva, krása, moc, apod. – cokoli se může stát

¹⁷⁹ *Kompendium katechismu Katolické církve*. Přeložil Josef KOLÁČEK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. ISBN 80-7195-079-3.

¹⁸⁰ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁸¹ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁸² BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁸³ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

falešným obrazem. V současnosti si však nejčastěji vytváří člověk falešný obraz sám ze sebe, sám sobě je modlou.¹⁸⁴

Také Pospíšil upozorňuje na to, že největší tragédií člověka je, když se sám sobě stane modlou. Přitom utrpení, stárnutí, nemoc a smrt ukazuje na to, jak krátkozraké a nebezpečné je toto zahledění se do sebe. V této souvislosti cituje z homílie Pavla VI. u příležitosti 9. Koncilního zasedání: „*Profánní humanismus se objevil ve své hrůzné podobě a určitým způsobem se stal výzvou pro celý koncil. Náboženství Boha, který se stal člověkem, se utkalo s náboženstvím (protože jím ve skutečnosti je) člověka, který ze sebe dělá Boha.*“¹⁸⁵

Stejně je to i u workoholismu, kdy člověk ztrácí svobodu a na prvním místě je pro něj práce. Připomíná, že proti této velmi časté formě otroctví je důležité světit den Páně, kdy se má člověk připodobňovat Bohu také odpočinkem. (Gn 1)¹⁸⁶

Také jedno z Desatera Božích přikázání ukazuje na důležitost svěcení dne Páně, na odpoutání od všech závislostí, aby dal člověk prostor Bohu a jeho uzdravujícímu působení ve svém srdci, které by bylo bez něj jen prázdnotou. Pouze srdce naplněné Bohem může být otevřeno milosrdné službě bližnímu.

Congar pojmenovává tváře falešných Bohů z různých oblastí lidského života, kde by je člověk nečekal. Proto jsou nebezpečné. Nejsou to jen peníze, vlastní tělo a zdraví a kariérismus, ale také rasa, společenská třída, pověřivost, formalismus, pokrok, někdy i věda a další.

Podle Burdy mohou být tyto falešné obrazy vlastní identity pomocí správného klíče demaskovány a odhaleny. Pod nimi se skrývá pravá identita – strádající člověk, který touží po seberealizaci a sebepřijetí. Forma a intenzita pokřiveného obrazu se neustále mění, jejich rozlišování je nekončící proces. Otvírání se světu a bližnímu je cesta ze sebestřednosti a egoismu. Musí však být naplněno praxí. Konkretizací tohoto otevření je služba, která zprostředkovává a umožňuje vystoupení ze sebe a naslouchat

¹⁸⁴ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁸⁵ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁸⁶ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

potřebám, potíším a obávám svých bližních. Je to cesta k naplnění jakéhokoli mezilidského vztahu.¹⁸⁷

Ve službě člověk nejen vychází ze sebe sama, ale nechává současně do sebe vstupovat svět druhého, naslouchat, ctít a respektovat ho v jeho důstojnosti a rovnocennosti. Služba je praxí lásky.¹⁸⁸

Domnívat se, že křesťanská víra není ohrožena falešnými bohy, je omyl. Pro člověka je bohem nebo Bohem to, co miluje z celého srdce, to co klade na první místo¹⁸⁹. Těchto model, které zotročují nitro člověka, je mnoho a přicházejí nepozorovaně. Mimo již zmíněných to může být vyžadování úcty druhých, přemrštěný pocit nepostradatelnosti.¹⁹⁰ Člověk se klaní své činnosti a to vyžaduje i od druhých. Zotročuje sám sebe vědomím vlastní dokonalosti. Dobrovolně ztrácí možnost svobodně se rozvíjet, protože jej svazuje strach, že by mohl někdo poznat jeho nedokonalost. Tak ničí vztah, který je pro službu lásky nepostradatelný - k Bohu a k druhým lidem.

Ve službě se sklání člověk k člověku, aby ho doprovázel v jeho těžkostech a zároveň mu ukázal skutečný zájem a respekt k jeho svobodě. Jen falešný obraz služby se projeví budováním své nadřazenosti nad ubohostí druhého.

Pravá podstata lidské identity je služebná. Vztah mezi člověkem konajícím službu a člověkem potřebným musí být založen na důvěře. Podle Burdy je odpoutání se od falešných obrazů základem všech pomáhajících profesí, které mají sloužit člověku. V prostředí bez egoismu a nadřazenosti, v rovnocenném vztahu, se pak vytváří prostor pro vzájemnou důvěru, která má uzdravující účinky.¹⁹¹

V křesťanské službě člověk nestaví do středu sám sebe, ale Krista. Inspirací a tvůrčí silou je Boží láska, ne vlastní ambice nebo pocit méněcennosti protože to činí z člověka štvance. Jen člověk, který žije z Boží milosti, může prokazovat láskyplnou službu způsobem, která přesahuje jeho možnosti.¹⁹² V prvním listu svatého Pavla do Korintu

¹⁸⁷ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁸⁸ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁸⁹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁹⁰ CENCINI, Amedeo. *Bůh je můj přítel: psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu*. Přeložil Dana VOČADLOVÁ. Praha: Paulínky, 1997. ISBN 80-86025-12-8.

¹⁹¹ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁹² LACHMANOVÁ, Kateřina. *Dvojitá tvář lenosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-491-1.

čteme: „*Ale z Boží milosti jsem to, co jsem, a jeho milost, kterou mi udělil, nezůstala ladem. Ano, pracoval jsem do únavy daleko více než všichni ostatní. Vlastně ne já, nýbrž Boží milost se mnou.*“ (1Kor 15,10)¹⁹³

Jedinou pravdivou a nepokřivenou motivací pro službu bližnímu je vyjítí ze sebe, jít naproti potřebnému a jeho starostem, bolestem a bídě, přijetí druhého takového, jaký je. Tím se připodobnit opravdovému vztahu mezi Otcem a Synem, lásce, která se naplno zjevuje v jeho dobrovolné oběti – smrti na kříži.¹⁹⁴

4.6 Trojiční model ve služebné praxi

Hermeneutika vnitrobožských vztahů nám říká a ukazuje jedinečný model:

Vztah je opravdový, když je naplněn láskou, vzájemným sebedarováním i přijetím a vzájemným respektem - je rovnocenný. Skutečná láska je naplněna opravdovým vztahem, darováním sama sebe a přijímáním daru druhého. Skutečný dar je naplněn láskyplným vztahem, vycházením ze sebe sama a přijímáním daru druhého. Je naplněn prostorem respektu, rovnocennosti a partnerství. Vycházení ze sebe sama je předpokladem skutečné lásky, skutečného vztahu, daru a rovnocennosti.¹⁹⁵

Každý skutečný a pravdivý vztah v sobě nese služebnou povahu. Vztah, láska dar a rovnocenné partnerství v sobě nese vycházení ze sebe sama a sklánění se k druhému, přijetí druhého s respektem, to vše je konkretizováno službou. Ve službě je člověk dárce i obdarovaným. Respektem důstojnosti druhého realizujeme svou vlastní důstojnost a identitu.¹⁹⁶

¹⁹³ *Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.

¹⁹⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁹⁵ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

¹⁹⁶ BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí: Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

Podle vzoru vztahů v nejsvětější Trojici je důležité, že láskyplný vztah nepohlcuje, nechává druhému prostor k sebevyjádření, prostor k životu. Ctí jeho svébytnost, jedinečnost.¹⁹⁷

Služba má také evangelizační povahu. Skrze službu lásky přinášíme osobní svědectví o Kristu. Svatý Jakub se ve svém listu zamýšlí: „*Co to pomůže, moji bratři, říká-li někdo, že má víru, ale nemá skutky? Může ho taková víra spasit?....Ukaž mi tu svou víru, která je beze skutků! Já ti však ze svých skutků mohu dokázat svou víru.*“ (Jak 2,14-18)

4.7 Služba pramenící z lásky

Benedikt XVI. se v encyklice *Deus caritas est* zamýšlí nad možností milovat Boha, když jej nelze vidět. „Říká-li někdo: ‚Miluji Boha‘, ale přitom nenávidí svého bratra, je lhář. Neboť kdo nemiluje svého bratra, kterého vidí, nemůže milovat Boha, kterého nevidí“ (1 Jan 4,20).¹⁹⁸ Podle Benedikta XVI. je nemožné od sebe oddělit lásku k Bohu a lásku k bližnímu. Je to nerozlučitelné spojení.

Bůh nás miloval jako první, bezpodmínečně, díky tomu se může rodit láska v nás. Jestliže nejsme v kontaktu s Bohem, neumíme vidět v druhém Boží obraz. Když nahlížíme na druhého Ježíšovým pohledem, jsme schopni dát mnohem víc, než co je nezbytné. Ochota vyjít vstříc bližnímu a projevit mu lásku nás činí vnímavými vůči Bohu.

Jedině služba bližnímu nám otvírá oči, abychom mohli nahlédnout, co pro nás dělá Bůh. A prostřednictvím služby můžeme zakoušet Boží lásku, která předchází lásku k Bohu a lásku k lidem.

Láska je podle Benedikta XVI. službou, která se naplňuje prostřednictvím ochoty pomoci trpícím, lidem v nouzi, v duchovním nebo materiálním strádání. Je to služba

¹⁹⁷ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

¹⁹⁸ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad*. Překlad Miloš Bič. 3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

lásky, která je zakořeněná v Bohu. Má ji uplatňovat jednotlivý věřící, ale je to úkol i pro celou církevní komunitu.¹⁹⁹

Podle encykliky *Deus caritas est* neexistuje žádná společnost - byť by byla sebevíc spravedlivá – kde by byla láska – caritas – zbytečná. Stát nenahradí osobní, láskyplnou službu a vztah mezi lidmi. Dokud budou lidé trpět – ať už samotou, nemocí, materiálním nedostatkem, sociální izolací a dalšími bolestmi, které jsou sužující – bude potřeba osobní pomoci. Představa, že stačí spravedlivá struktura a láska k bližnímu je nadbytečná, je tvrdě materialistická a není lidská.²⁰⁰

Slovy Matky Terezy: „*Mnoho lidí na světě zoufale touží po kousku chleba, ale mnohem více je těch, kdo zoufale touží po malém kousku lásky.*“²⁰¹

Michal Opatrný se zamýšlí nad důležitým úkolem církve v oblasti charity. Problém vidí ve vnímání charitní činnosti – je determinována na pouhé poskytovatele sociálních služeb. Ve svém výsledku se v podstatě neliší od běžné sociální práce.²⁰² Můžeme to vnímat tak, že tady chybí rovnováha mezi Marií a Martou.

Autor hledá řešení v přehodnocení úkolů charitní služby. Výsadou křesťanské charity by měla být služba těm potřebným lidem, kterým nikdo nepomáhá, kteří propadli sítem záchranné sociální sítě státu a jsou všemi přehlédnuti jako v podobenství o milosrdném Samaritánovi.²⁰³

Křesťanská láska po vzoru vztahu, který panuje v Božské trojici, je dokonalou jednotou, která respektuje odlišnosti druhého, zachovává výjimečnost a jedinečnost darujícího i obdarovaného. V lásce se člověk plně realizuje, když dá ze sebe vše, co má. Milovat druhého takovým způsobem znamená sdílet s ním radosti i bolesti. Vidět trpět milovanou bytost je mnohdy horší, než trpět sám, jak píše Pospíšil, udává příklady z historie – Abrahám, když stoupal na horu Moria. Jaká muka to pro něj musela být,

¹⁹⁹KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež a BENEDIKT XVI.. *Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 4. vyd. Praha: Paulínky, 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.

²⁰⁰KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež a BENEDIKT XVI.. *Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 4. vyd. Praha: Paulínky, 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.

²⁰¹ <https://www.vira.cz/texty/tema-tydne/nejen-chlebem-ziv-je-clovek>

²⁰² *Caritas et Veritas: časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech* [online]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2017- [cit. 2019-03-09]. ISSN 1805-0948. Dostupné z: <http://www.caritasetveritas.cz>.

²⁰³ *Caritas et Veritas: časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech* [online]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2017- [cit. 2019-03-09]. ISSN 1805-0948. Dostupné z: <http://www.caritasetveritas.cz>.

syna obětoval už touto dlouhou cestou a vyjádřil tak Hospodinu své odevzdání a věrnost. Bůh nám daroval svého jednorozeného Syna, takže vydal vlastně víc než sebe sama.²⁰⁴

Amedeo Cencini zdůrazňuje, že v první řadě je potřeba nemít z lásky strach. To předpokládá nejenom schopnost obětavé služby, ale také schopnost otevřít se mezilidským vztahům a tak nechat působit a zakoušet Boží lásku. Kdo se uzavírá lásce, nechce uznat vlastní limity, nepřiznává potřebu být milován, ten se vzdaluje lidem a Bohu a zůstává osamocený ve své sebelásce. Když však je schopen nechat působit lásku ve svém životě, pak Boží láska vlitá do srdce člověka uschopňuje milovat Boha v člověku²⁰⁵

C. S. Lewis v knize *K jádru křesťanství* říká, že Boží láska k nám je neochvějná, nemění se. Na otázku, jak Boha milovat, hned odpovídá – jednej tak, jako bys Boha miloval. Neplýtvěj časem, nepřemýšlej, zda miluješ svého bližního; služ mu tak, jako bys ho miloval. Pak budeš svědkem velkého tajemství – budeš ho milovat doopravdy.²⁰⁶

Ve služebné lásce (*caritas*) nejde ani tak o cit nebo náklonnost k druhému. Projevovat lásku a sloužit tomu, ke komu cítím náklonnost, je jednodušší. Pak ale dělíme druhé na oblíbené a neoblíbené, což může vést k nespravedlnosti a nelásce. Křesťanská láska spočívá ve službě bližnímu bez ohledu na cit, bez nároku na vděčnost a bez potřeby dokazovat někomu svoji vlastní dokonalost a schopnost odpouštět. Laskavě se chovat ke každému.²⁰⁷

Avšak přiblížit se k druhému s láskou a otevřít mu své srdce znamená vydat se cele, bez kompromisu. Jen tak necháme Boha – Lásku působit v nás. Bůh netrpí nedostatkem, touží nás obdarovávat, jeho láska je zdroj Boží energie, z kterého můžeme a máme čerpat.²⁰⁸ V tom také tkví podstata služebného jednání -

²⁰⁴ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748

²⁰⁵ CENCINI, Amedeo. *Bůh je můj přítel: psychologie seberealizace a autoidentifikace v Bohu*. Přeložil Dana VOČADLOVÁ. Praha: Paulínky, 1997. ISBN 80-86025-12-8.

²⁰⁶ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. 2. vyd. Přeložil Dan DRÁPAL. Praha: Návrat domů, c2008. ISBN 978-80-7255-188-0.

²⁰⁷ LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. 2. vyd. Přeložil Dan DRÁPAL. Praha: Návrat domů, c2008. ISBN 978-80-7255-188-0.

²⁰⁸ LEWIS, C. S. *Čtyři lásky*. Praha: Návrat domů, 1997. ISBN 80-85495-56-2.

„*Láska tkví v tomto: ne že my jsme milovali Boha, ale to on miloval nás*“ (1J, 4,10) a dále „*Jestliže se navzájem milujeme, zůstává v nás Bůh, jeho láska je v nás dovršena.*“ (1J 4,12).²⁰⁹

Povolání, ke kterému Bůh člověka povolal, když jej ve své nekonečné lásce stvořil jako jedinečnou bytost ke svému obrazu, je v opravdovém darování sebe samého. Jen tak může nalézt plně sám sebe.²¹⁰

²⁰⁹ *Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou.* Překlad František X. Halas 7195-289-a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-3.

²¹⁰ HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání.* Přeložil Svatopluk LÁB, přeložil František ONDRÁŠ. Praha: Česká katolická Charita, 1971.

Závěr

V úvodu této práce jsem se zamýšlela nad tím, jaký význam má služba ve starozákonních biblických textech a jak se porozumění tomuto pojmu vyvíjelo pod vlivem zjevení.

V době před Kristem byla služba vnímána spíše funkcionálně. Služba jako pojem měla mnoho významů. Společným rysem všech je závislost jednoho člověka na někom, kdo určuje jeho jednání. Po vyvedení Božího lidu z egyptského otroctví nabývá služba nového významu. Je to služba Hospodinu, která se odlišuje od závislé služby člověku. Je to možné vnímat jako Boží náruč, nabízenou jistotu. Posun od otroctví ke svobodě. V písních o Služebníku Hospodinovu lze vidět působení Boží a jeho překvapivý spásitelný plán pro všechny národy, který graduje ve čtvrté písni prorockým zjevením Trpícího Služebníka jako předobraz Krista. Z této ebedské písně můžeme vidět také velký posun ve vnímání utrpení a zástupné oběti.

Boží zjevení ve službě bylo vlastně Boží sklonění k vyvolenému národu, postupné odhalování spásonosného plánu, který ale zatím nebylo možné poznat, pouze tušit z prorockých knih.

Výpověď o službě novozákonním pohledem nabývá neočekávaného významu. Kristus přišel ne proto, aby si nechal sloužit, ale aby sloužil. Ve Starém zákoně se dává velký důraz na dodržování předpisů a kultické čistoty. V Kristu se nám zjevuje milosrdenství Boží a jeho láska, která jde až do krajnosti, až k smrti na kříži. Kristus tedy nenaplnil představu vykupitele mocnáře, ale vysoce je převýšil, protože jako Syn Boží na sebe vzal přirozenost služebníka a sám sebe se zřekl.

V době prvních křesťanů se dával velký důraz na služebnost rozličných darů Ducha svatého. Prostřednictvím jeho mocného působení byli apoštolové a učedníci schopni sloužit každý podle svých schopností. O těchto darech hodně píše ve svých listech apoštol Pavel. Zdůrazňuje však, že největším darem je láska, kterou musí být prosycená jakákoli služba, protože bez lásky je jakékoli počínání zbytečné (1Kor 13,1 - 7).

Stejně i v podobenstvích je zdůrazněná obětavá a sloužící láska. Na milosrdném Samaritánovi se jasně ukazuje, že služba bližnímu je více než přehnané dodržování jakýchkoli předpisů a zákonů. V tomto podobenství však nejde jen o milosrdný čin potřebnému, ale také velkou zkušeností a milostí pro pomáhajícího člověka, protože může zakoušet uzdravující vztah, který k němu chová Bůh. Také na podobenství

o hřivnách, které předchází Ježíšovu eschatologickou řeč *...cokoli jste udělali...* a *...běda vám....*, je výzvou k milosrdenství a k důvěře v Pána. Je však také jistým varováním před duchovní leností, která může mít různé masky falešných bohů – workoholismus, sebestřednost, různé formy závislosti. To pak může způsobit, že člověk nerozvíjí svěšené dary, kterými je obdařený. Vlastní kariéra a přetíženost nedovolí člověku naslouchat hlasu svědomí a je nebezpečí, že se míjí s Boží vůlí. Naopak každou maličkostí, projevenou druhému člověku se přibližuje k Bohu a hřivna – láska, kterou dává Bůh mírou natřesenou, se může znásobit. Ohlášený Boží soud probíhá eschatologicky v přítomnosti, každou chvíli, kdy člověk lásku dává nebo ji odpírá. Bůh nás nekonečně miluje. Soud vynášíme my sami nad sebou – teď.

Pokornou službu a naprostou důvěru v Boží prozřetelnost v té nejúžasnější podobě lze vidět u Panny Marie. Jako Matka Spasitele doprovázela svého Syna celým pozemským životem až na Golgotu, kde pod křížem přijala mateřství celého lidstva. Anežku, Zdislavu a Matku Terezu spojuje obětavá a láskyplná služba těm nejubožejším, kteří jsou na okraji společnosti. Jejich prostřednictvím sloužily samotnému Kristu. Spojnicí těchto žen je však také péče o ty, kteří mají zraněná srdce a o celý národ.

Nahlédnutí do služby v pomáhajících profesích z perspektivy teologie je velmi obohacující zážitek. Bůh, sklánějící se k celému lidstvu, ale zároveň ke každému člověku zvlášť, musí vnímavého člověka přivádět k pokorné vděčnosti. Služba, která má být nápodobou Božího sklánění, spočívá v rovnocenném vztahu, založeném na důvěře potřebného a svědomí pomáhajícího. Svědomí je důležitý fenomén, který pomáhá odbourávat falešné obrazy v nitru člověka, které ohrožují milosrdnou službu. Kristus sám nám dal příklad Božího sklánění, když projevoval soucit se všemi potřebnými. Podle Kateřiny Břichcínové je soucit projevem lásky, která má základ v samotném Bohu.

Podle Benedikta XVI. nelze oddělit lásku k Bohu a lásku k bližnímu. Skrze milosrdnou službu potřebnému může člověk projevit svou lásku Bohu a snažit se tak tišit Boží žízeň po milosrdenství a oběti. Důležitým hlediskem ve službě je však skutečnost, že jen skrze druhého člověka a možnosti solidarity s potřebným je možné být věrný povolání, ke kterému jsme byli stvořeni a tak být naplněni člověkem. Vědět a vnímat, si nás Bůh zamiloval jako první je nezbytné pro správné pochopení láskyplné služby.

Bonaventura z Bagnoregia nám prostřednictvím mystického christologicko-soteriologického kruhu milosti ukazuje možnost spojení kontemplance a služby bližnímu. Kristus popisuje kruhový pohyb slovy: „*Vyšel jsem od Otce a přišel jsem na svět. Ted' svět opouštím a vracím se k Otci.*“ (J 16,28) V křesťanské službě je potřeba „vystoupit“ a přiblížit se Bohu modlitbou a vzděláváním. Pospíšil upozorňuje, že smyslem tohoto výstupu je však ve spojení s Kristem sestoupit do mystiky služby až k tajemství kříže. Předností christologicko-soteriologického kruhu milosti je možnost správného pochopení synovské lásky, která se uskutečňuje v lásce k bratřím a láska k bratřím je pevně spojená s láskou k Otci.

V podobenství o milosrdném Samaritánu i v knize o Matce Tereze se opakuje motiv bližního. Člověk je bližní právě ve chvíli, kdy může sloužit. To znamená, že člověk nemá povinnost sloužit bližnímu, ale naopak, je mu dána Boží milost a výsada, že může sloužit bližnímu a tím zakoušet Boží spásný a uzdravující vztah.

Hluboce mě oslovil trojiční model, kde vztah je založen na darování a také na přijímání daru toho druhého. Situace člověka, který se ocitá v roli potřebného, rozhodně není jednoduchá, vyžaduje mnoho pokory a obětování věcí a hodnot, které jsou pro něj důležité. Trojiční vztahový model může pomoci potřebným a ulehčit jim jejich přijetí péče nebo služby. Domnívám se, že služba v charitativní činnosti by měla být založena právě na těchto vztazích.

Kristus nám ukázal svým příkladem, že služba je dar, skrze který k nám proudí Boží láska a že je vlastně smyslem křesťanství. Když se díváme na Syna, vidíme Otce. Z toho nám plyne, že láskyplná služba, vzájemné sebevydání a přebývání je podstatou vnitrobožských vztahů – perichoreze. To je průsečík Božího zjevení ve službě. Tomuto mystériu se můžeme přiblížit, když milujeme druhého člověka a dovolíme mu, aby vstoupil do našeho srdce, soucítíme s ním a vnímáme jeho radost i bolest. Bůh se vydal z lásky a dobrovolně pro spásu člověka, pro spásu celého lidstva. Člověk, který je stvořený k Božímu obrazu, naplňuje toto povolání právě ve službě, kdy se vydává cele druhému.

Žijeme ve společnosti, která je hodně sekularizovaná, a přinejmenším k víře lhostejná. Negativem této doby je mediální konzum, kdy televize musí běžet minimálně jako „pozadí“. Ztišení nemá v tomto prostředí své místo. Přesto vím, že Bůh – Láska nás všechny neskonale miluje a věřím, že v každém člověku je zasetá víra a naděje. Jako přínos této práce vnímám možnost seznámit své okolí, které mně velmi leží na

srdci, se službou, která je Božím sebedělením a sebedílením všem lidem. Je univerzální. S Boží láskou, která se sklonila tak hluboko k člověku, že se stala ve vtěleném Slově služebníkem všech. Práce pro mě byla také velkým občerstvením, protože jsem měla možnost se setkat s odbornou a názorovou pluralitou různých teologů.

Abstrakt

ŽÁKOVÁ, Zdislava, Služba ve světle biblických textů a ve světle teologie. České Budějovice 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Břichcínová, Th.D.

Klíčová slova: Boží láska, ebedské písně, milosrdenství, oběť, služba, služba bližnímu

Hlavním cílem této práce bylo zjistit a poukázat na to, jaký význam je službě přikládán v textech Starého a Nového zákona a jak se chápání tohoto pojmu vyvíjelo v další době. V první části je vysvětlení některých pojmů služby a jejich významu v textu čtyř perikop proroka Izajáše. Druhá část je věnována významu služby v evangeliích, skutcích apoštolských a v novozákonních listech. Je zde představen Kristus, jehož život na zemi byl veskrze služebný a jeho Matka Maria, jako služebnice Pána. Služba je také předmětem několika podobenství. Krátké zastavení je u tří svatých žen napříč tisíciletím, které svým přístupem následovaly Krista. Závěr práce je věnován službě v pomáhajících profesích a jejího vnímání pohledem teologie.

Abstract

Service in the light of the biblical texts and in light of Theology

Keywords: love of God, mercy, sacrifice, service, The Songs of the Suffering Servant

Main aim of this thesis is to find out and refer to the importance of service as it is proclaimed in the Old and New Testament and how was the concept of service changing in time. First part deals with definitions of service and its meaning in four texts of the Book of Isaiah. Second part studies the importance of service in the Gospels, Acts of the Apostles and Epistles. The thesis describes Christ, who was dedicated to service, and his Mother Mary, the Servant of God. Some of the parables in New Testament also deals with service. It introduces three saint women of last millenium and their attitude, by which they followed Christ. The last part of the thesis focuses on importance of service in helping professions from the theological perspective.

Zdroje

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.

[biskupům, kněžím a jáhnům, Bohu zasvěceným osobám a všem věřícím laikům o křesťanské lásce]. 3., revid. vyd. Přeložil Ctirad Václav POSPÍŠIL. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-86949-03-6.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: Ekumenický překlad. Překlad Miloš Bič.

3., podstatně dopln. a přeprac. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1987. 1007, 283 s.

BRICHČÍNOVÁ, Kateřina. *Ve své lásce nás předem určil: předurčení : svatý Pavel,*

svatý Augustin a Vladimír Boublík. Svitavy: Trinitas, 2017. Studium. ISBN 978-80-86885-37-7.

BURDA, František. *Teoretická východiska praxe pomáhajících profesí*. Ústí nad Orlicí:

Oftis, ©2014. 247 s. ISBN 978-80-7405-335-1.

CENCINI, Amedeo. *Bůh je můj přítel: psychologie seberealizace a autoidentifikace v*

Bohu. Přeložil Dana VOČADLOVÁ. Praha: Paulínky, 1997. ISBN 80-86025-12-8.

CONGAR, Yves. *Za církev sloužící a chudou*. Překlad Terezie Brichtová. Vyd. v KN

1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, [1995]. 130 s. ISBN 80-7192-006-1.

DOUGLAS, J. D., ed. *Nový biblický slovník*. Překlad Alena Koželuhová. 2. vyd. Praha:

Návrat domů, ©2009. 1243 s. ISBN 978-80-7255-193-4.

FAUSTI, Silvano. *Nad evangeliem podle Matouše: porozumět Božímu slovu*. Praha:

Paulínky, 2009. Nad evangeliem. ISBN 978-80-86949-77-2.

HELLER, Jan. *Tři svědkové: Mojžíš - Izaiáš - žalmista*. Praha: ISE, 1995. ISBN 80-

85241-73-0.

HÄRING, Bernhard. *Láska je víc než přikázání*. Přeložil Svatopluk LÁB, přeložil

František ONDRÁŠ. Praha: Česká katolická Charita, 1971.

- CHALUPA, Petr a VLKOVÁ, Gabriela Ivana. *Svoboda ve vztahu k službě a poslušnosti: biblicko-teologická studie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 178 s. Monografie. ISBN 978-80-244-2921-2.
- IMBACH, Josef. *A učil je v podobenstvích: Ježíšovy obrazné příběhy o životě z víry*. Překlad Karla Korteová. Vydání první. Praha: Vyšehrad, 2016. 203 stran. Teologie. Základní teologická témata; 2. svazek. ISBN 978-80-7429-695-6.
- Izaiáš: komentovaný překlad řecké septuagintní verze*. V Praze: Vyšehrad, 2018. Septuaginta. ISBN 978-80-7429-987-2.
- JAN PAVEL II.. *Mulieris dignitatem: apoštolský list papeže Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. 73 s. ISBN 80-7113-053-2.
- Jeruzalémská bible: Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou*. Překlad František X. Halas a Dagmar Halasová. 1. české vyd. Praha: Krystal OP, 2009-2010. 2229 s., [4] l. obr. příl. ISBN 978-80-7195-289-3.
- KATOLICKÁ CÍRKEV. Mezinárodní papežská mariánská akademie. *Matka Páně: památka, přítomnost, naděje: list Mezinárodní papežské mariánské akademie adresovaný těm, kdo se zabývají mariologií*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. 168 s. ISBN 80-7192-762-7.
- KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež a BENEDIKT XVI.. *Deus caritas est = Bůh je láska: encyklika nejvyššího pontifika Benedikta XVI.* Překlad Ctirad Václav Pospíšil. 4. vyd. Praha: Paulínky, 2012. 63 s. ISBN 978-80-7450-043-5.
- KATOLICKÁ CÍRKEV. Papež. *Redemptoris mater: encyklika Jana Pavla II. o blahoslavené Panně Marii v životě putující církve z 25. března 1987*. Překlad Terezie Brichtová. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. 76 s. ISBN 80-7113-116-4.
- KODET, Vojtěch. *Marta a Marie trochu jinak: jak žít s Bohem v bezbožném světě*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 133 s. ISBN 978-80-7195-175-9.

- LACHMANOVÁ, Kateřina. *Dvojitá tvář lenosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. ISBN 80-7192-491-1.
- LANGFORD, Joseph. *Skrytý oheň: setkání, které změnilo život Matky Terezy*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2011. ISBN 978-80-7195-429-3.
- LÄUFER, Erich 1927-. *Malí lidé v Novém zákoně*. Přeložil Dagmar ŠMERDOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-611-6.
- LEWIS, C. S. *K jádru křesťanství*. 2. vyd. Přeložil Dan DRÁPAL. Praha: Návrat domů, c2008. ISBN 978-80-7255-188-0.
- Lumen gentium = Světlo národů: Věroučná konstituce o církvi*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1970. 99, [2] s. Documenta; Sv. 5.
- MACKERLE, Adam. *Než budete číst Bibli podruhé: vybraná témata o Bibli*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2014. Opuscula. ISBN 978-80-7394-450-6.
- MESSINA, Rosario a Terezie BRICHTOVÁ. *Dějiny charitativní činnosti*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005. ISBN 80-7192-859-3.
- MRÁZEK, Jiří. *O kozlech, ovcích a lidech: (Ježíšova podobnost podle Matoušova evangelia)*. 1. vyd. Třebenice: Mlýn, 1997. 150 s. ISBN 80-901589-9-4.
- Nový zákon: text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové Vulgátě*. 3. vyd. V Kostelním Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006. 871 s. ISBN 80-7195-073-4.
- Opatrný, M., & Morongová, T. (2016). *Outsourcing bliženecké lásky*. *Studia theologica*, 18(4), 111-124. doi: 10.5507/sth.2016.041.

- Opatrný, M. (2016). Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. *Studia theologica*, 18(3), 167-184. doi: 10.5507/sth.2016.034.
- POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Teologie služby: kniha (nejen) pro ty, kdo se věnují křesťanské charitě a diakonii*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 214 s. Teologie. ISBN 80-7192-748-1.
- SOKOL, Jan. Naděje na neděli: krátké promluvy na nedělní čtení. Vydání první. V Praze: Vyšehrad, 2017. 263 stran. ISBN 978-80-7429-818-9.
- TERESA DE JESÚS a Josef KOLÁČEK. *Cesta k dokonalosti*. Vimperk: Nakladatelství Tiskárny Vimperk, 1991. Karmelitánská spiritualita [Karmelitánské nakl., edice]. ISBN 80-900138-6-4.
- LIMBECK, Meinrad. Evangelium sv. Matouše. Přeložil Pavla BEZRUČOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1996. Malý stuttgartský komentář. Nový zákon. ISBN 80-7192-146-7.
- LOBKOWICZ, Mikuláš. O teologii pro laiky. *Teologické texty*. 2002., 27-32. ISSN 0862-6944.
- ULONSKA, Reinhold. *Služba ženy ve světle Bible*. Překlad Jan Žák. Albrechtice: Křesťanský život, [1996]. 78 s. ISBN 80-7112-035-9.
- WEIS, Martin. *Mariánské květy: "--od této chvíle mě budou blahoslavít všechna pokolení--"*. Tišnov: Sursum, 2003. Studie Teologické fakulty Jihočeské univerzity. ISBN 80-7323-046-1.
- WEIS, Martin. *Svaté královny: fides, caritas, martyrium*. Prešov: Gréckokatolícka teologická fakulta, Prešovská univerzita, 2013. 198 s. ISBN 978-80-555-0948-8.
- WALDSTEIN-WARTENBERG, Berthold. *Svatá Zdislava a její doba*. Přeložil Petr KYNCL. Brandýs nad Labem-Stará Boleslav: Martin, 2002. ISBN 80-85955-24-5.

Elektronické zdroje

[online]. In: . [cit. 2019-03-14]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/prvni-ebedska-pisen-hlemuj-sluzebnik--413698

[online]. In: . [cit. 2019-03-15]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/druha-ebedska-pisen-sluzebnik-je-novy-izrael--415547

[online]. In: . [cit. 2019-03-16]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/kdo-chodi-v-temnotach-kde-neni-zadna-zare-ten-at-doufa-v-hospodinovo-jmeno--1547017

[online]. In: . [cit. 2019-03-16]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/_zprava/491019

[online]. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z:

https://theses.cz/id/lu9vf9/Diplomova_prace_Dvorak.pdf

[online]. [cit. 2019-03-19]. Dostupné z:

https://theses.cz/id/7mrm2e/Transformace_ob_ti_v_Psmu.pdf

[online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/krestanskavlna/_zprava/491019

[online]. In: . [cit. 2019-03-11]. Dostupné z:

https://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/rannislovo/_zprava/977912

[online]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: Opatrný, M. (2016). Podobenství o milosrdném Samaritánovi a proprium křesťanské charitativní práce v kontextu tzv. teorie charity. *Studia theologica*, 18(3), 167-184. doi: 10.5507/sth.2016.034.

[online]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z: Opatrný, M., & Morongová, T. (2016).

Outsourcing bliženecké lásky. *Studia theologica*, 18(4), 111-124. doi: 10.5507/sth.2016.041.

[online]. [cit. 2019-02-15]. Dostupné z:

<https://stritez.evangnet.cz/sites/stritez.evangnet.cz/files/hrivny.pdf>

[online]. In: . [cit. 2019-03-28]. Dostupné z: <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-a/sverene-talenty/>

[online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: http://www.oslj.cz/wp-content/uploads/2016/10/9_6.pdf

[online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2016-07-25-16-00-00/?play=1>

[online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/tema-tydne/nejen-chlebem-ziv-je-clovek>

Caritas et Veritas: časopis pro reflexi křesťanských souvislostí v sociálních a humanitních oborech [online]. České Budějovice: Teologická fakulta Jihočeské univerzity, 2017- [cit. 2019-03-09]. ISSN 1805-0948. Dostupné z: <http://www.caritasetveritas.cz>.

[online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://dvojka.rozhlas.cz/svou-rolu-sehrala-i-v-dobe-totality-osudove-zeny-anezka-ceska-7455371>

[online]. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z: <https://www.proglas.cz/program/detail-poradu/2016-07-25-16-00-00/?play=1>